

MLADIKA

december 2007
cena 3,00 €

Štev. 10

Schengenska vprašanja in dvomi

IVO JEVIKAR:

Ob 60-letnici obnove
samostojnega slovenskega
političnega nastopanja

Koper : Trst večna tekmeča

INTERVJU Z MILANOM GREGORIČEM

MATEJA PERPAR:

Gospod Z.,
viličar

Božična pastorala 1966

Lida Turk

Marija Rus: Svete Višarje	1
Schengenska vprašanja in dvomi	2
Meja in meje – Meja je padla, meje ostajajo	2
Pod črto: Čestitke Sloveniji in še kaj...	3
Mateja Perpar: Gospod Z., viličar	4
M. Žitnik: Čarodejke (LXI.)	7
Intervju: Koper : Trst, večna tekmeča	9
Lida Turk: Božična pastorala 1966	11
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...	12
Judje na Goriškem	13
Ivo Jevnikar: Ob 60-letnici obnove samostojnega slovenskega političnega nastopanja	15
Vladimir Kos: Pesmi	19
Škrbina 2007	20
Andrej Lenarčič: Boris Pahor, vitez reda Legije časti	22
Antena	23
Ocene:	
Razstave: Beneški bienale (M. Jevnikar); Ivan Žerjal: Oko je sintetično (M. Jevnikar)	30
Knjižnica Dušana Černeta (77)	32

Na platnicah:

Pisma; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 8 - 2007

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LI.

pisma

Slovenska narodna demokracija

Na simpoziju ob 60-letnici samostojnega slovenskega političnega nastopanja v Italiji, ki je bil v petek, 23. novembra, v Wilfanovi dvorani v Trstu, in ki je potekal v organizaciji Krožka za družbena vprašanja »Virgil Šček«, je bil s strani več govornikov iznešen podatek, da naj bi leta 1946, že pred ustanovitvijo Slovenske demokratske zveze, prišlo do poskusa ustanovitve prve samostojne politične formacije, t.i. Slovenske narodne demokracije. Njeni pobudniki naj bi bili tisti goriški katoličani, ki so pred vojno in med njo pripadali krogu dr. Janka Kralja (dr. Anton Kacin, Polde Kemperle, Ivan Krpan, dr. Teofil Simčič, Anica Kralj in dr. Alfonz Čuk).

Tako dr. Gorazd Bajc, ki je v svojih raziskavah prvi o tem pisal, kot tudi drugi raziskovalci, na primer dr. Nevenka Troha, Ivo Jevnikar (prim. njegov referat, objavljen v prejšnji številki Mladike na str. 17-19), prof. Peter Černic in drugi, pri opisu ustanavljanja omenjene politične formacije v glavnem vsi uporabljajo pogojnik »naj bi«. Gre namreč za podatek, ki je izšel iz arhivov jugoslovanske UDBE, pri čemer je določena previdnost za zgodovinarja takorekoč obvezna.

V dneh po simpoziju sem se odločil, da še enkrat in natančneje preverim, ali je med papirji mojega očeta dr. Teofila Simčiča le najti kak dokument, ki bi dovolil, da bi zgodovinarji o ustanovitvi omenjene politične skupine odslej pisali v povednem, in ne več v pogojnem naklonu. Tovrstnega dokumenta sicer nisem našel, sem pa ugotovil, da je za leto 1946 ohranjena njegova drobna beležka, ki na dan 5. junija (ne 2.! – med drugim je bila na ta dan nedelja -) prinaša naslednje besedilo: »Pri guvernerju radi stranke s Krpanom«, na dan 29. junija pa: »Strankin usta(no)vni zbor; me izvolili v strankino vodstvo.«

Mislím torej, da je vest o ustanovitvi omenjene stranke na podlagi teh sicer skopih, a nedvoumih zaznamb mogoče potrditi. Vprašanje njene nadaljnega delovanja pa je seveda druga zgodba, ki jo bo najbrž težko v polni meri osvetliti.

Tomaž Simčič

SLIKA NA PLATNICI: Tržaška občinska palača za Božič 2007. Nad njo bijeta ure novega časa stara znanca Mihec in Jakec. Bo Trst ujel korak s časom? (foto Danilo Pahor)

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marija Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Marija Rus
Svete Višarje

*Spet na šotorsko krilo sonce slika
obris dreves in listov trepetanje,
saj veter, božji dih, ki veje nanje,
jih končnemu umirjenju odmika.*

*Le na ekranih iščem radost stika
z naravo: bujnost trav, polmrak gozdov,
vabljivo pozibavanje valov –
kako ta izgubljeni svet me mika!*

*A danes mi čarobna vez besede
posoja svojo roko, z njo drsim
po stenah davno božanih strmin,*

*posoja na najvišji vrh poglede,
ko pa se vračam pred ekrane blede,
molče podarja milostni spomin.*

Avtorica te poezije je naša ugledna in ljuba znanka, saj je pri založbi Mladika leta 1998 izšla njena zbirka *Pesmi in časi*. Sonet, ki nam ga je odstopila v objavo, ima točno določen čas in kraj nastanka: njegov zametek se je pesnici porodil 2. septembra letos v okolju študijskih dnevov Draga na Opčinah pri Trstu. Njen sonet sprejemamo kot božično darilo, ki ga posredujemo naprej.

MLADIKA
vošči vsem bralcem, prijateljem in sodelavcem
VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE

Schengenska vprašanja in dvomi

So obdobja v človeški zgodovini, ko se pojavijo besede, sintagme in fraze, ki označujejo pomembne dogodke ali vsaj dogodke, ki jim pripisujemo velik pomen. V zadnjih sedemnajstih letih nas je spremljajo kar nekaj takih besed in besednih zvez, ki so se pojavljale in se še pojavljajo v medijih, spremljalo nas vsak dan, nam silijo v ušesa in imajo včasih bolj včasih manj »čaroben« naboj.

Od osamosvojitve Slovenije dalje nas spremljajo: EVROPA, NATO, PREVZEM EVRA in zdaj končno PADEC MEJE.

Ustavila se bom pri tej zadnji frazi: Padec meje.

Kaj nam pomeni kot skupnosti in kot posamezniku?

Lahko se bomo premikali po cestah in cesticah, ki so jih prej zapirale zapornice. Odsotnost vidne meje bomo doživljali kot olajšanje, kajti prečkanje kakršnekoli meje pomeni prestop z ene strani na drugo, iz ene resničnosti v drugo.

V prihodnosti bo ta meja med Slovenijo in Italijo nevidna, ne bomo se je zavedali, vendar bomo Slovenci to stran in on stran meje še vedno živeli v dveh državah, v različnih okoljih, čeprav se bodo stiki med nami še tako pomnožili.

Beremo in slišimo o dveh Goricah, ki naj bi postali eno mesto, o Krasu kot celoti. Ob teh vzhiče-

nih domnevah se mi poraja zlobno vprašanje: Kdo bo koga? In kaj bo z našo identiteto oziroma z identiteto Slovencev, ki so živeli on stran meje. Z našo to stran vemo, kaj se dogaja. Vedno, v vseh okoliščinah, ob vsaki spremembi, ki se zgodi v našem življenju, trčimo ob vprašanje identitete.

MLADE slovenske družine, ki se priseljujejo v Gorico, v Italijo, bodo ostale slovenske ali se bodo asimilirale?

Italijani, ki bodo, če bodo lokalni upravitelji na Krasu uresničili že začete načrte, poselili kraške vasi, bodo zahtevali dvojezičnost?

Kako daleč na slovensko ozemlje bo segla erozija, ki je že spremenila nekdanje slovenske vasi v okolici Trsta v pretežno italijanske?

Kdo bo uravnaval vse te procese, ki so se že nezadržno začeli? Jih je slovenska država sposobna spoznati in obvladovati ali bo to preprosto prepustila času in podjetnim posameznikom, ki vedno in povsod, ob vsaki priložnosti iščejo le dobiček?

Vse, kar se bo dogajalo v Sloveniji, bo še kako vplivalo na naše ravnanje. Ob sposobni matični državi, ki zna predvideti dogajanje, in ne ga samo sprejemati, se bo okrepila tudi naša samozavest in le tako bomo postali enakovredni partnerji na vseh področjih človeškega delovanja in sožitja. Brez meje.

Meja in meje Meja je padla, meje ostajajo

Zodpravo državnih meja zadnjih pridruženih članic postaja Evropa vse bolj zvezna država brez notranjih pregrad, ki bi ovirale svoje državljane v premikanju. Vsi smo odslej eno, vsi to pozdravljamo in se tega veselimo. No, ne prav vsi. Na naši strani meje so se oglasili tisti, ki trdijo, da ni nikakršnega razloga za praznovanje, saj bi raje postavili, kolikor je mogoče visok zid, ki bi še naprej ločeval in preprečeval sodelovanje ...

Odpravljena je meja, ki je pred šestdesetimi leti

padla kot brezobzirna sekira: logična in brezizhodna posledica komaj končanega svetovnega spopada, a tudi nove, ideološke delitve. Nova meja je popravljala prejšnje krivice, a je ustvarjala tudi nove ter ločila ljudi in teritorije, ki so bili prej vedno povezani. To je učinkovalo travmatično tako na primorsko ljudstvo, ki je na eni strani izgubilo svoja središča Trst in Gorico in na drugi tudi na Slovence, ki so kot manjšina ostali to stran meje. Prav tako tudi na istrske Italijane, ki so komaj četrto stoletje prej našli svojo domovino. Kasnejše

dogajanje je znano: italijanski begunci so postali predmet notranjepolitičnih iger in so pogojevali krajevno politiko, politično scefrana slovenska manjšina pa je igrala le postransko vlogo. Skoro dve desetletji po razpadu Jugoslavije in demokratizaciji v Sloveniji je manjšina sicer deležna nekaj formalnih priznanj, ki pa jih bo treba šele udejanjiti, vendar s pomisleki in omejitvami, ki smo jih prisiljeni sprejeti zaradi naše nemoči. Trst, ki bi rad postal glavno mesto neke bodoče evroregije, ni sposoben sprejeti niti sence dvojezičnosti v svojem središču, država, ki bo prej ali slej morala deželam priznati neko avtonomijo, celo jemlje deželi Furlaniji Julijski krajini pravico, da si na sedež svojega predstavniškega zbora postavi poleg italijanskega še napis v jezikih svojih manjšin.

Pa vendar se nekaj dogaja. Ne samo odstranjevanje dosedanjih mejnih prehodov, ki so vidno zaznamovali mejo. Pojavile so se dvojezične izkaznice, celo digitalne, v Trstu se sicer še držijo stare verzije z zeleno osnovno barvo, kar diši po apartheidu in marsikomu povzroča težave na evropskih letališčih. To so koraki v neko normalizacijo, ki jo pripadniki manjšine pričakujemo z nestrpnostjo, ker se nam zdi prepočasna. Ko so se zaprle

meje, je to prišlo iz dneva v dan in je vse presenetilo in šokiralo. Podiranje meje pa vodi v normalizacijo, ki pomeni odpiranje, sodelovanje in povezovanje, pomeni sklepanje novih vezi. To pa se ne more zgoditi čez noč, to je proces, ki terja svoj čas, zato vsi izražajo željo, da bi odstranjevanje fizične meje spremljalo odstiranje meja in meglic, ki so se v desetletjih nakopičile v naših glavah in pametih. Zavedati se moramo tudi, da se pretekli časi in situacije ne bodo ponovili. Administrativne meje bodo namreč ostale, središča, ki so nekdanj vabila ljudi iz zaledja, so izgubila svojo privlačno silo, ker se ne razvijajo, po drugi strani pa tudi zaledje, ki nima demografskega viška, ne nudi več poceni delovne sile. Nasprotno, danes ljudje zapuščajo mesta in iščejo bolj zdravo okolje na podeželju, kjer je še veliko prostora na razpolago. To bi utegnulo sprožiti kak problem, ki se je že pojavil z nekaterimi očitnimi gradbenimi špekulacijami. Zato se morajo pristojne oblasti pripraviti, da ne bo kakšnega neljubega presenečenja. Vasi v Istri, na Krasu, Vipavskem in v Posočju morajo ohraniti svojo identiteto, svojo privlačnost pa bodo ohranile, če se bodo znale ubraniti premočnega naselitvenega pritiska iz sosednjih dežel.

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Čestitke Sloveniji in še kaj...

Sloveniji čestitamo, ker je z odpravo meja z EZ dosegla polnopravno članstvo in je obenem prevzela šestmesečno predsedovanje Evropske zveze. Kot prva bo vodila sedemindvajseterico, kar ji nalaga zahtevne in odgovorne naloge institucionalne in politične narave. Prepričani smo, da bo izpit opravila dobro in da bo s tem še utrdila ugled in zaupanje, ki si ju je pridobila v zadnjih letih kot prva med novimi članicami zveze. Zaradi tega smo na Slovenijo ponosni, čeprav smo nanjo gledali od zunaj, na začetku dostikrat s pridržanim dihom, ker nam ni bilo jasno, kako se bodo stvari razvijale. Ni bilo lahko biti pod drobnogledom Evrope in obenem utrjevati državo, ki je zrasla iz nič, brez izkušenj, ob številnih ovirah notranje in zunanje narave in ob zainteresiranih glasovih tistih, ki so še dolgo trdili, da se Sloveniji ni splačalo zapustiti Jugoslavije in njenega trga. Nekateri niso samo širili nezaupanje, pač pa tudi delali proti. Toda s tem in podobnim se bodo v prihodnosti ubadali zgodovinarji nove generacije, če se bodo znali otresti naukov tistih, ki se trudijo analizirati preteklo federacijo in njene režimske pojave v manj totalitarni luči, kot so resnično bili. Dejansko je bilo utopično misliti, da se bo v Sloveniji po skoraj polstoletnem enoumju lahko razvila zrela harmonična družba. Vsaka diktatura pušča posledice, ki so opazne desetletja, res pa je, da nekaterih zadev le ni mogoče razlagati tako preprosto: vprašanje romske družine odmeva po vsej Evropi, peticija več kot 500 novinarjev o ogroženi svobodi tiska, zgodba o »izbrisanih« niso problemi sodobne slovenske države niti slovenske družbe, pač pa pretveze, ki imajo namen načrtno zavajati slovensko javno mnenje s čisto jasnimi političnimi cilji. V Sloveniji je namreč že nekaj časa v teku prava predvolilna kampanja, ki sovпада s prevzemanjem predsedovanja v EZ. Vlado čaka šest in več mesecev pravega premora, ker jo bodo evropske zadeve popolnoma zaposlile. Volilna kampanja, ki bo ostra in brezobzirna, bo za vladne stranke travmatična in utegne škodovati tudi sami državi.

Mateja Perpar

Gospod Z., viličar

Priporočena novela na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

Špedicijsko podjetje je iskalo viličarista. Resen, z najmanj dveletno strojno ali lesarsko izobrazbo. Stimulativen zaslužek.

Ko se je kandidat pojavil, je že na prvi pogled vzbuja zaupanje. Bil je zelo miren, z malo daljšimi lasmi in enotedensko bradico. Prišel je oblečen v kombinezon, kar je na delovodjo naredilo dober vtis.

»Si že kdaj vozil viličarja?« je vprašal.

Kandidat je pokimal.

»Ob desetih je malica,« je zaključil delovodja in kandidat je bil sprejet. »Ob koncu šihta se oglasi v moji pisarni tam čez.«

Stari mački so novega viličarista sprva gledali z nezaupanjem. Potem so ga malo preizkušali. Recimo tako, da so si drug za drugim od njega izposodili vse njegove cigarete. Naslednji dan so mu kupili nove, a cenejšo znamko. Tretji dan so si jih ponovno izposojali. A novinec je vse prenašal silno dobrodušno in se ni niti najmanj ujezil. V mesecu dni si je prislužil zaimek 'naš', zraven pa so sčasoma dodali še vzdevek 'gospod', kakor je viličarist vedno naslavljal delovodjo, ki so ga vsi ostali klicali preprosto 'Slavc'.

Naš gospod je prihajal na delo pravočasno in vedno odhajal zadnji. Rad je posojal vse, od cigaret do izvijača, nekoč je s čistilko, ki ji je padla malica v varekino, delil celo svoj sendvič. Pomagal je pri opravih, ki mu jih ne bi bilo treba opravljati, svetoval tistim, ki se niso znašli, in miril prepirljivce. Nikoli ni vtikal nosu v zadeve, ki niso bile povezane z njim, nikoli ni obrekoval ali se komu posmehoval, niti enkrat samkrat ga niso videli jeznega.

Nič čudnega torej, da so ljudje kmalu pričeli govoriti, da je Naš gospod malo čez les. Za začetek jih je motilo dejstvo, da ne poznajo njegovega imena. Na kombinezonu je imel našitek z napisom Z., VILIČAR, nikoli pa ga nihče ni klical po imenu. Celoko so ga naravnost poklicali Naš gospod, se je samo nasmehnil in tega ni vzel za slabo. Eden od starih mačkov je predlagal, da bi ga naslavljali z VILLI, a vzdevek se nekako ni prijel. Sčasoma so se ga ljudje pričeli izogibati in z njim so ohranili stike le tisti, ki so ga na tak ali drugačen način potrebovali, pa seve-

da tisti, ki so bili prav tako kot on izločeni iz večinske družbe.

Viličarist se zaradi tega ni razburjal, kar je njegove zasmehovalce spravljal v čedalje večjo nejevoljo. Sklenili so, da bi ga bilo treba odstraniti iz podjetja, saj ustvarja nesoglasja med zaposlenimi. Ko so to povedali delovodji, je bil precej začuden. Novinec je bil po njegovem mnenju dober delavec, prijazen in neškodljiv, a sčasoma se mu je pričelo dozdevati, da taki močni občutki ne morejo vznikniti kar tako, da ni dima brez ognja in da je nemara res nekaj na tem. Nekega dne se je namenil priti zadevi do dna. Med malico je stopil do viličarista in ga vprašal, kako gre.

»Dobro, gospod,« se je nasmehnil viličarist.

»Nimate težav s sodelavci?« je nadaljeval delovodja.

»Ne, sploh ne,« je odvrnil viličarist. Potem je molčal in premišljeval in ravno v trenutku, ko je delovodja hotel oditi, ker mu je bilo že malce nerodno, je viličarist dodal: »Mogoče pa jih imajo oni z mano.«

Delovodja je zastrigel z ušesi. Aha, torej so nesoglasja.

»Kakšne težave pa?« je vprašal.

»Ne vem,« je lahkotno odvrnil viličarist.

Delovodja je začutil, da to ne bo šlo zlahka. Po pravici povedano, si je zaželel piva. In v pisarni v hladilniku je imel še dve steklenici.

»Tu ne želimo nikakršnih težav. Če vam delo ne ustreza, lahko greste,« je rekel precej jedko.

»Delo mi ustreza, gospod,« je tiho rekel viličarist.

»Potrudite se torej, da se ne boste prepirali s sodelavci,« je bil poučen delovodja.

»Nikoli se ne prepiram, gospod,« je odvrnil viličarist.

»Tako naj bo tudi v nadaljnje,« je pribil delovodja in odšel.

Toda zadeve se niso umirile. Pravzaprav so trenja postajala čedalje hujša. Viličaristu so skrili ključke od vozila, spustili zračnice na kolesu, s katerim se je vozil na delo, in mu podtaknili zlomljeno paletu, da je raztresel dva kubika ploščic. Škodo je moral po-

ravnati iz lastnega žepa. Nato je nekaj časa vladalo zatišje, na lepem, ko se je že zdelo, da se je življenje vrnilo v stare tire, pa so ga prijavitili, da nagovarja sodelavce k stavki. Delovodja ga je poklical v pisarno na zagovor.

»Ste res nagovarjali sodelavce k stavki?«

Viličarist se je nasmehnil in odkimal.

»Od kod se pa potem vzamejo te govornice? Menda ne boste rekli, da vsi lažejo in so proti vam?« je spraševal delovodja, ki se mu je marljivi delavec malce smilil, vendar si kakšne posebne dobrote ni mogel in ni želel privoščiti, da mu ne bi upadla avtoriteta.

»Ne vsi,« je odvrnil viličarist.

Delovodjo so taki pitijski odgovori malce jezili. Zakaj možak ne pove jasno in glasno, če mu kdo nagaja?

»Če ne vsi, kdo pa? In zakaj?« je vprašal ostro.

»Ne vem,« je vzdihnil viličarist.

»Torej niste rekli čistilki, naj preneha z delom?« je poizvedoval delovodja.

»Seveda sem ji rekel,« je brez obotavljanja priznal viličarist.

Delovodja je izbuljil oči. »Ampak, človek božji, to se vendar ne govori!«

»Bilo ji je slabo,« je pojasnil obtoženec. »Prejšnji dan je jedla stare lignje. Sploh sem pa sam počistil namesto nje,« je dodal.

Delovodja je zmajal z glavo. To je pravzaprav dober človek. Ampak kdove zakaj ga ostali zaposleni ne marajo. Tudi dela dobro, a prepiri kvarijo vzdušje v kolektivu in znižujejo storilnost. Stopil je do hladilnika.

»Boste eno pivo?« je vprašal.

»Ne pijem,« je odvrnil viličarist.

»Oh, eno pivce,« je ponujal delovodja.

Viličarist je ponovno odkimal. »Hvala, sploh ne pijem alkohola.«

Delovodja si je odprl pločevinko, sedel nasproti viličarista in ga motril čez mizo. Ne pije alkohola. Mogoče je pa zdravljjen alkoholik. Tisti so najbolj zagrizeni. Nekam mlad je za alkoholika. Kaj pa, če je mamilaš? S tole bradico in dolgimi lasmi. Čez dva dni prispe nova pošiljka, zdaj ga ne more odpustiti. Jože je rekel, da bi nekaj časa lahko vozil njegov sin, ki je pustil šolo. Kakšna godlja. Pa še pivo ni dobro. Delovodja je vstal.

»Jaz sicer ne vidim nobenega razloga, da bi vas odpustil, a sodelavci vam niso naklonjeni. Sicer pa to tudi sami dobro veste. Zakaj ne poskušate malce izboljšati odnosov?«

Viličarist je molčal.

Čez čas je delovodja skomignil z rameni.

»To je vse. Čez dva dni dobimo novo pošiljko. Rad bi, da vse teče gladko. Potem se bova pa pogovorila. Lahko greste.«

Viličarist je molče vstal in zapustil pisarno.

Čez dva dni je res prispela nova pošiljka. Viličarist je svoje delo opravljal molče in s sklonjeno glavico. Nikogar ni ogovarjal in nihče ni govoril z njim. Vendar je med zaposlenimi vladala čudna napetost. Jožeta je med malico prišel obiskat sin. Ko je viličarist prišel do svojega vozila, ki ga je zapustil le toliko, da je skočil na stranišče, je v kabini opazil neznanega mladeniča. Mladenič je veselo pritiskal na gumbe in premikal ročice.

»Oprostite,« je tiho dejal viličarist. »Delo imam.«

Mladenič se je z višine ozrl k njemu. Potem je obrnil ključ. Viličar je zabrnul.

Viličarist ga je molče gledal.

Izza vozila se je prikazal Jože.

»A imaš kaj proti, če moj sin malo pelje naokrog?« je rekel neprijazno.

Viličarist je skomignil z rameni.

»Nič nimam proti, samo dela je toliko, da se bojim, da ne bom končal pravočasno,« je odvrnil.

»Potem boš pač malo potegnil,« je rekel Jože.

Viličarist je ponovno skomignil z rameni in se obrnil stran.

»A si ti ena reva,« je rekel Jože.

Viličarist je preslišal opazko.

»Reva in drekač,« je priletelo za njim.

Viličarist ni pogledal nazaj.

»Reva in drekač in drkač. Peder. Kozlojebec.«

Viličarist je počasi korakal stran od vozila, proti delovodjevi pisarni.

»A zdaj me boš pa zajebal?« je zavpil Jože. »Me greš zatožiti, drekač? Daj ga, Pavle!«

Brnenje viličarja se je približevalo. Viličarist ni pospešil koraka. Ko so ga vilice zadele v nogo, je padel po tleh brez glasu. Med glasnim navijanjem množice delavcev, ki so prizor opazovali, je Pavle, Jožetov sin, zapeljal čez viličarista in mu zdrobil glavo.

Zavladala je tišina.

Čez nekaj trenutkov je iz pisarne prihitel delovodja in si brisal pivsko peno z brkov.

»Kaj se dogaja?«

Delavci so molčali.

Delovodja je stopil do viličarja. V vozilu je sedel Pavle in strmel predse. Pod kolesi ni bilo niti ene kaplje krvi, niti sledu o človeškem telesu.

»Kaj delaš gor, Pavle?« je vprašal delovodja.

Pristopil je Jože in se zmedeno oziral naokrog.

»Kaj je z vami? Odmor je mimo,« je gledal na uro delovodja. »Kje je Naš gospod?«

»Ni ga več,« je reklo nekaj glasov.

Delovodja je nekaj trenutkov premišljal.

»Če ga ni, je zadeva rešena. Pavle, nakladaj naprej. Mudi se. Dajmo.«

Delavci so se pričeli razhajati. Nekateri so še nekaj časa nejeverno gledali proti viličarju. Potem je delo steklo kot ponavadi.

Ob koncu delovnega dne so delavci slekli kombinezone in se skupaj odpravili proti izhodu iz skla-

dišča.

»Meni ni nič jasno,« je rekel eden. »Kaj se je sploh zgodilo?«

»Po moje je videl, da z nami ni heca in jo je zbrisal,« mu je odvrnil drugi. »Kajne, Jože?«

Jože je brez besed stopal poleg sina, ki si je prižgal cigareto. Ob izhodu iz skladišča je stalo viličarjevo kolo. Jože ga je prijel in z enim zamahom vrgel v bližnjo grapo.

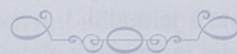
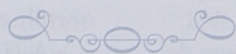
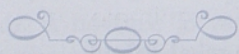
»Saj je bil še čisto dober bicikel,« je rekel nekdo. In odšli so na pivo.

Vladimir Kos

Ob čisto navadni, grmičasti veji

*Dežja sem jesenskega kapljico našel.
Ne! Ona ujela je moje oči,
leskeč se v vseh mavričnih barvah na veji,
v kristalnem sijaju nadzemskih draguljev,
na grmu spod vej častitljivega bora.*

*Obstal sem in srkal teh mavric lepoto,
pozabil jesen sem, njen prvi poljub:
ob čisto navadni, grmičasti veji,
v določenem kotu, zaslutil sem milost,
umetnikov čisto oseben smehlaj.*

Pred vhomom v mravljišče

*Med bori sem deklico videl jokati,
s solzami iz biserov čiste luči,
– ogrlico mogel bi z biseri stkati –
a brisala jih je iz školjke oči.*

*In vendar so z lica in s prstov odtekli
prav tiho jesenskemu vetru v objem.
Mravljinici k borovcu čebelo so vlekli
in znova in znova zgubili prijem.*

*Zazrla se vanje je deklica mala,
potisnila z vejo čebelo pred vhom.
Začela bo znova! Med bori je vstala.
Nevidno, neslišno sem vzdihnil »Gospod«...*

Tekst za simfonijo

*To je pesem o božanski pesmi;
nisem ji že dolgo let zapel,
Pismu Svetemu iz ust nebes,
da bi vsi postali spet veseli.*

*Koliko sem melodij užival,
arij, ki ne dolgočasijo,
spevov, ki je vsak od blagrov živ,
kot da znova srečamo preroke.*

*V skladbah ena, križeva, kraljuje:
o ljubezni, ki je Bog, drhti.
Prav iz bolnice jo slišim – čuj!
Glas sirene: tekst za simfonijo.*

M. Žitnik

Čarodejke (LXI.)

»V i to oznanjate kot splošni preplah,« zacinglja Gizela s svojimi kodrčki, »lahko pa je zaljubljenka le samotno bitje, ki si želi lepih pogovorov, prijaznih pogledov, če sledijo vse ostale coprnije, ki so lahko priložnost, da te kaj osreči!«

»Le zakaj ti zamujaš priložnosti?« me izziivalno vpraša Gizela.

»A jaz,« jo prehiti Živana, »ki sem starejša, sem vse take priložnosti preplesala, prepleskala, pozabila in ostala veselo nasmejana staraka...«

V odgovor Gizeli zamrmram pesmico, prav na hitro, mimobežno »Oh, kako mi pojejo kraguljčki.«

Obnemita. Obe namreč, ne samo Gizela, ki je zardela. In tudi zadrhtela. Od smeha, ki je Živano začudil.

»Kaj pa je to?«

Skoraj sem bleknila, da spomin na ljubezen, sledil pa je komentar smejoče se Gizele.

»To je edini izstop iz Gluhe loze!«

»Ugank pa imata vedve med sabo kar precej!«

»Uganke za življenjske zanke!«

»O čem blebetata?«

»O nesmiselnih ljubeznih ali kako zbežiš iz njihovega risa!«

»Mene bolj zanima, kaj je naredil vaš časnikar, da ga ni!«

»Briki! Je zamudil vas in naju, da bi bil moj, pa je vic tega leta.«

»Kaj vam bo natvezel v prihodnosti, ko ga boste poslušali, je vaša zadeva, a tokrat ga ne more opravičiti nič, prav nič na svetu!«

»Vem, je iznajdljiv, ko si izmišlja laži, a tokrat je nekaj nejasnega.«

Gizela sedaj sprašuje, če se je Klarisa vrnila v gnezdo.

»Ne vem,« povem po pravici.

»Pravijo, da je zelo nadarjena,« vztraja Gizela.

»Tako, kot tiste naivnice okoli tvojega politika!«

»Potemtakem ni nič prida.«

»Ni. Briki je nastradal. Plačuje svoje grehe. Danes mu to privoščim.«

Od daleč nekdo maha z zvezčkom in teče v našo smer. Saj smo ga zares dočakale!

ČARODEJKE IN PREVARANTKE

»A veš, da se je vrnila s svojih klatenj!«

Ne uganem takoj, kdo bi se lahko vrnil, saj imam toliko in še več znancev, ki letujejo po širšem svetu.

»Kdo, da se je vrnila?«

»Tista, ki ne drži obljub, a obljubi in zašloga vse, kot bi bila veliki guru!«

Ah, Modražnikova, vedeževalka pač!

»Ah, vsevedna in vseobljublajoča vandravka! Pozdravi jo, če jo vidiš in njene japonske prevode slovenske poezije, tudi!«

»Kaj češ, da bo njo zanimalo nekaj takega, kar je slovensko slovstvo! Magija, to je njena dežela!«

»Saj ni vedeževalstvo samo po sebi nič slabega, saj pomaga tolikim vraževernim, da zasledujejo svoje življenje z občudovanjem zvezd, namesto da bi, kot večina, po božje častili ljudi.«

»Ti si pa zares prizanesljiva, tudi če te kdo užali.«

»Saj ji nisem nič odpustila, le pozabila sem na njene ukane, zdaj pa nimam časa, da bi razmišljala o razčiščevanju nemarnih dogodkov.«

»Le zakaj bi nekaterim dovoljevali vsakršne laži, sebi pa niti poštenega imena?«

»Vidiš, Gizela, to bi morali reševati politiki hunc et nunc »tukaj in sedaj«, to je štiriindvajset ur na dan!«

»Namiguješ na mojega starega? On je pač hunc et nunc kje pri stvari, pri kratkokrilih estetistkah pač!«

»Če to praviš iz navade!«

»Da, da, tako govorijo tisti, ki takega varanja pač niso doživeli! Zdaj pa, ko vem, da nisem edina prevarana oseba v našem okolišu, in vem, da najmanj trpim zaradi tega dejstva, bom po-

skusila še jaz postati zmagovita v ljubezenskih trikotnikih, zlasti, ker se mi zdi, da je Smiljenka vendar nekoliko pretirano nesramna! Želim ji samoto in sramoto, tako, kakršno sem utrpela jaz, na robu pameti iz obupa, v objemu alkoholnega tunela, skoraj v objemu smrtnih muk!«

JABOLKO IZ SOVRAŽNEGA KOTLA

Muhavost Jane Komenskyjeve se ni omejila na grenke opazke, ki so izzvenele kot očitek nevrednejšem, oziroma nevrednicam, ki da so izrabile njeno vzvišeno ter prestižno ime. O, ne! Napisala je učeno sporočilo javnosti v visokem znanstvenem slogu, da smo ga, ko je bilo objavljeno v takrat še izhajajoči intelektualni reviji BURJA, lahko prebrale le mi, njene prijateljice, morda, pravim – morda – pa še kak profesor ali jezni urednik te ali one strankarske brošure. Mene je ta Janina gesta zares začudila, razjezi pa me le malokdaj. Njeno jezno visočanstvo ni ne prej ne pozneje nikjer, najmanj v BURJI, imelo navado obelodaniti svoje misli. Sedaj pa taka iskrenost za en velik nič, s katerim je malo prispevala, da je bila pesniška zbirka naše Ljudmile zagledala beli dan! No, za svojo reklamo niti revija BURJA ni znala nikoli poskrbeti! V Trstu sledijo z navdušenjem novostim v visoki literaturi in znanosti samo, če so tozadevne novice objavljene v obeh dnevnikih, če se na televizijskem ekranu živahno razpravlja z živahnimi ljudmi, učenih revij pa niso nikoli jemali resno, saj nismo v Ljubljani ali v kakem češkem literarnem centru! To je bila tolažilna misel, ki me je osrečevala, ko sem mimogrede vprašala Briki-ja, kaj ve o novicah v zadnji številki BURJE. Nič, da tam imajo kot ponavadi nerazumljivo dolgočasno naslovnico, da revije nikoli ni jemal resno, ker da se ukvarja s povsem specifičnimi posli, ki niso v njegovem resorju. Zdi se mi, da je celo ponosem na to, da BURJE nikoli ni vzel v poštev!

»Zdi se mi, da je BURJA edini intelektualno zahtevni pojav v našem mestu!« To namreč izzivalno izjavljam z visokim glasom.

»Burja? Že naslov je banalen! Zakaj pa ne »žbrindula« ali »vongola«?«

In tako premerim 'visoki nivo' mojega sobesednika.

Skoraj bi se mi zareklo in bi naglas ponovila, kar se je rodilo v mojem podzavestnem besed-

njaku: »My God, dea stulta!«, namreč, a tega Briki ni slišal, ker me je opomnil, kaj vse bi morala prebrati iz njegovega opusa, ki je vsak dan objavljen v dnevniku.

Obljubim, da bom pridna in bom sledila njegovemu geniju.

In je že v transu, ko mi drdra naslove svojih časniških umotvorov, na koncu pa mi priporoča, naj jih dam v branje predragi Klarisi.

»Ne spadam ne v njeno grupo niti ne v njen delokrog!«

»Kjerkoli se srečata, ji povej, kako se trudim tudi zanjo, vedno mi je v srcu, vedno v mojih mislih!«

»Nekaj sem ji že nabrenkala...«

»Ne more kar tako mimo mene, saj sem njen mož!«

»Zakaj se ne pogovoriš vsaj z njenimi starši?«

»Kdaj pa jih je poslušala?! Poslušaj samo tebe in tiste trape, ki so sedaj okoli nje!«

»Ne zanašaj se preveč na tako mnenje! Tisti ljudje, ki se z njo družijo, niso nobene trape, ampak narodni voditelji, politiki pač!«

»Zlodja, zdaj si tudi ti moja sovražnica!«

»Nikoli bila in ne bom, predvsem pa nisem! Bi imela v preteklosti vzrok, da bi te bila izbrisala iz mojih beležk z naslovi, a so v življenju tudi pomembnejše stvari kot trenutni nesporazumi, mar ne?«

»Senta, spomni se na stare čase, ko sva plonkala drug drugemu vsemogoče čarovnije, v stiski, da bi izdelala čim bolje na koncu šolskega leta!«

»Nikar ne laži! Plonkala sem morda enkrat, ti pa vsakič, prav pri vseh šolskih nalogah!«

»Imaš pa zares slab spomin!«

»V kotlih zmede sem se znašla sama samcata, da veš! Škodoželjnost te je osvajala stodontno, ko sem se znašla pred čudovitimi vrati. Nisi rekel niti zbogom, ampak je bil samo škodoželjni posmeh na tvojih in njenih ustih!«

»Obžalujem!«

»Prepozno!«

»Se opravičujem!«

»Pojdi se soliti!«

»Stokrat sem se potegoval za vaše reklamne oglase v vseh teh letih! Saj sem se izpostavljaj zate, ne za kaj drugega!«

To slišim in ne slišim...

(dalje)

Koper : Trst,

večna tekmeča ali veliki boj za luške tranzitne tovore in transportne poti

Pogovor z Milanom Gregoričem ob izidu knjige

► *Založba Mladika je izdala novo publikacijo koprskega publicista Milana Gregoriča, ki je tokrat usmeril svojo pozornost na razmere v pomorskem prometu severnega Jadrana, s poudarkom na rivalstvu med Koprom in Trstom, ki naj bi bilo, sočež po naslovu knjige, kar večno. Kako to?*

► Zgodovinski viri kažejo, da je bil boj za blagovne tovore predmet rivalstva med Koprom in Trstom že v preteklosti, najmanj pa od obdobja, ko je bil Koper lojalen Beneški republiki, Trst pa je sprejel nadoblast Habsburžanov, in je med obema takratnima silama kar nekaj stoletij prihajalo do prask in celo do vojn v boju za obvladovanje blagovnih tokov in kopenskih ter morskih transportnih poti. Isti viri tudi kažejo, da je bil razvoj in razcvet obeh mest tesno povezan z obstojem trgovine oz. blagovnega prometa z notranjostjo. Vse to prinaša sporočilo, da sodi mesto, zlasti pristaniško, k svojemu naravnemu gospodarskemu zaledju, neodvisno od tega, kdo živi v njem.

► *Zgodovina odnosov je dolga, toda prava tekma se je začela pred nekaj desetletji, ko je Koper dobil svoj prvi pomol navkljub nasprotovanju Beograda in nezaupanju Ljubljane, ki še ni bila sposobna razširiti pogleda ven iz svoje kotline. Kako je bilo to mogoče? Kdo je bil pri tem gonilna sila in odkod sredstva za ta podvig?*

► Pobudo, najprej za izgradnjo Luke Koper in potem še železniške proge Koper-Prešnica, je dala skupina obalnih zagnancev na čelu z Danilom Petrinja-Primožem, ki je že v petdesetih letih vizionarsko zaznala dragoceno geostrateško lego Kopra kot potencialnega pristaniškega mesta. Obema projektoma so se upirale tako jugoslovanske oblasti kot tudi dober del slovenskih. Tako so jih trmoglavili lokalni investitorji morali graditi v glavnem z lastnimi

sredstvi in dragimi krediti ter povrhu vsega še na pol konspirativno (Luko Koper pod krinko melioracije Škocjanksega zatoka in potem železnico kot industrijski tir Luke). In to v času, ko so se podobni projekti v Jugoslaviji (Luka Ploče, železnica Beograd-Bar, dograjevanje reške in splitske luke idr.) financirali v veliki meri iz nepovratnih državnih sredstev.

Milan Gregorič.

► *Trst je gledal zviška na koprške napore, a se je naenkrat zavedel, da ga Koper prehiteva. To je bila klofuta, od katere si mnogi še danes niso opomogli. Višek pa je bil dosežen, ko si je koprška Luka, ki je v tržaški domišljiji še vedno veljala kot neko ribiško naselje, najprej drznila prevzeti v upravljanje 7. pomol in kasneje celo prehitela Trst v kontejnerskem prometu.*

► Res je, koprška Luka je v nekaj desetletjih z vztrajnim in požrtvovalnim delom ter ob velikem odrekanju delavcev tiho in nevpadljivo ustvari-

la pretovorne potenciale, ki so začeli ogrožati Trst, če odmislimo tekoče tovore, ki zaradi avtomatizacije prekladanja ne prinašajo Lukam veliko dela in dohodka. Tako je že leta 2004 z 10.404.448 ton (brez tekočih goriv) prehitela Trst (10.064.534 ton). Kasneje pa se je ta razlika samo še povečevala. Najhujša klofuta Trstu, ki je Luki Koper ob njenem neuspehu na VII. pomolu očital nesposobnost, pa je bil silovit porast kontejnerskega prometa v zadnjih letih (leta 2007 kar 44%), s čemer je Luka Koper prehitela Trst tudi pri tej paradni pristaniški disciplini. Povsem realno namreč načrtuje ob koncu tega leta okrog 300.000 TEU prometa, medtem ko jih bo Trst po razpoložljivih podatkih dosegel komaj kakih 260.000 TEU.

► *Ni bil morda prevzem VII. pomola spričo poznanih dejstev preveč drzno dejanje Luke Koper?*

Po prvih praskah med pogodbenima stranema je sicer sledilo zatišje, ki pa ni bilo nič manj rušilno, saj je bilo ob očitni sabotaži Luke s strani pristojnih tržaških krogov nemogoče vzdržati in je bil Koper prisiljen se umakniti, kar verjetno ni šlo brez finančnih posledic.

► Ljudski rek pravi, da je po končani bitki lahko biti general. Vendar v primeru zgodbe na VII. pomolu je kvalificirana javnost že pred podpisom koncesijske pogodbe Luko opozorila natanko na tiste pasti, na katerih si je potem razbila zobe. To je na pristajanje na podrejen položaj v obliki komaj 49-odstotnega lastniškega deleža v TICT-u. Pa na vezane roke Luke kot terminalista ob velikih pristojnostih pristaniških oblasti v Italiji, ki se ne omejujejo zgolj na dajanje koncesij, ampak posegajo tudi v tržno in ekonomsko politiko na pomolu. Luka je bila opozorjena tudi na nenormalne razmere na VII. pomolu ter na pregovorno zahtevne delavce na njem, ki jih ni mogel obvladati niti eden največjih in najbolj izkušenih nizozemskih terminalistov. Kot je Luka tudi vedela, da se podaja v mesto, ki je pravo leglo protislovenskega razpoloženja. Zato je avantura Luke Koper na VII. pomolu v Trstu žalostna zgodba, ki bi jo kazalo čimprej pozabiti. Ta in še druga dejstva namreč kažejo, da je šlo pri tem poslu za dogovor med takratnima dvema sosednima levosredinskima vladama, ki se mu je lojalno pridružila tudi Luka Koper, in je bil potem projekt na silo potisnjen v roke lokalnih desničarskih oblasti, ki so se ga od samega začetka otepale in se ga na koncu tudi otresle. Še več, veliko znakov je, da je pri tem projektu šlo celo za neke vrste vezano trgovino v smislu dogovora »Slovenci na VII. pomol – Italijani v Banko Koper«, ki pa se je za slovensko stran končal s polomijo, ker so nas nagnali s VII. pomola, oni pa so v Banki Koper ostali.

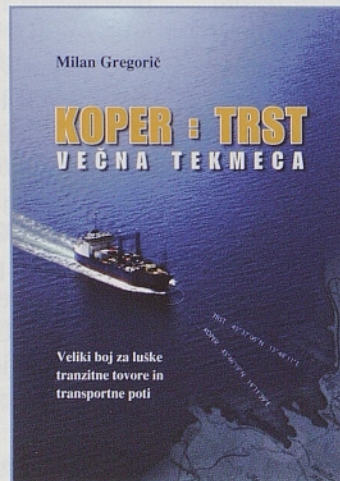
Kakšne so bile finančne posledice tega podviga danes še ni mogoče zanesljivo trditi. Prvič zato ne, ker niso bili javno objavljeni celoviti podatki o ustvarjeni izgubi v posameznih letih na VII. pomolu, in drugič, ker ni poznana kupnina, ki jo je Luka iztržila s prodajo TICT-a novemu koncesionarju. Sodeč po nekaterih delnih podatkih in izjavah pa bi lahko izguba na VII. pomolu znašala nekaj milijonov evrov.

► *Ko je bila knjiga še v tiskarni, je na pobudo novega vodstva tržaške-*

ga pristanišča prišlo do ponujene roke za sodelovanje. Odgovor iz Kopra je bil nepričakovano pozitiven in slovenska stran naj bi celo pristala na železniško povezavo med pristaniščema. Jasno je, da je sodelovanje edina pot, ki obema pristaniščema odpira nove možnosti. Kaj si lahko obetamo od tega oz. česa bi se lahko bali?

► Pobuda je sledila obisku Romana Prodiya v Ljubljani, ki je ponovno pritisnil na vzvod sodelovanja med pristaniščema. To je storil s svoje močne pogajalske pozicije šefa države, ki je po blagovni menjavi za Nemčijo drugi trgovinski partner Slovenije. Dogodki na VII. pomolu in potem še okrog izgradnje 5. koridorja kažejo namreč, da ima Italija velik interes, da bi se severnojadranski pristaniško-transportni vozal razreševal pod njenim nadzorom, skladno z njenimi interesi ter ob vodilni vlogi Trsta. Zato gleda Italija na morebitno močnejšo prisotnost Deutsche Bahna v tem prostoru kot na nekaj motilnega. Od tod tudi ta velika ofenziva »osvajanja« Slovenije in Kopra. Vendar dobro poučeni krogi vedo povedati, da se na teh sestankih ni zgodilo nič zgodovinsko pretresljivega in da ne bo med pristaniščema nobene delitve tovora ali opuščanja posameznih terminalov. Morda bodo uspele določene »mehke« oblike sodelovanja na področjih, kot so varnost plovbe v zalivu, varovanje morja, izmenjava določenih informacij, boj proti terorizmu in morda celo skupna promocija obeh pristanišč na sejnih. To, da je Luka pozdravila morebitno izgradnjo proge Koper-Trst, ni nič posebnega, saj ima, končno, interes, da bi imela odprto železniško pot tudi prek Trsta na pontabeljsko progo itn. Vendar železnic ne gradi Luka, ampak država in za Slovenijo ta proga ni prioriteta. Njene prioritete so nova dvotirna proga Koper-Divača in posodobitev slovenskega železniškega križa Koper-

Ljubljana-Maribor ter Jesenice-Ljubljana-Zagreb, ki sovpada s 5. in 10. koridorjem. To pa je tako velik finančni zalogaj (okrog 9 milijard evrov), ki ga šibka slovenska ekonomija ne zmore in zato potrebuje svež dodaten kapital. Ta kapital pa Slovenija ne more pričakovati od sosede, ki je, prvič, poskušala preprečiti uresničitev nekaterih teh projektov (dvojni tir Koper-Divača in III. pomol) in ki, drugič, nima dovolj kapitala niti za lastne projekte na 5. koridorju. Svež kapital lahko dobi samo od partnerja, ki ta denar ima in ki ima tudi interes, da se ti projekti uresničijo.

Platnica knjige.

Lida Turk

Božična pastorala 1966

Jesen še ni bila napisana v pratiki, ko je Emilijan Cevc, umetnostni zgodovinar in pisatelj, iz Ljubljane pisal svojemu daljnemu skoraj sorodniku Angelu Turku v Trst. Pismo z dne 15. septembra daje slutiti, da sta se že pogovarjala o božičnem načrtu, ki ga je pripravljala Milče, tako so ga domači imenovali. Če se je sam ponudil, da bo napisal božični tekst za radijsko uporabo, ali če je iz Trsta kdo prišel na to misel, ni znano.

Tržaški radio je imel v šestdesetih letih in še nekaj desetletij ekskluzivo nad božičnimi oddaji. Literatura na to temo, ki so jo uporabljali ob vsakem Božiču, je izhajala še iz časov izpred druge svetovne vojne in zato je bil sveži tekst še kako dobrodošel, posebno če je prihajal izpod peresa pisatelja, ki se je proslavil z zbirko črtic o preprostih rečeh in potem umolknil. Iz prvega pisma je razvidno, da je bil božični tekst septembra že gotov, da pa se poštar Angel, med domačimi Nino, ni oglasil pri avtorju v Ljubljani.

Dragi Nino!

Čakal sem Te s tole rečjo, pa Te ni bilo. Torej Ti jo zdajle po pošti pošiljam – če ne bo že prepozno. Druga stvar je, seveda, če bo kakorkoli ustrezalo. Če se Ti zdi, daj, prosim, naprej, drugače pa mi lahko ob priložnosti vrneš.

Vsa stvar je postavljena v imaginaren čas, kakor bi se Kristus rodil vedno znova in med vsakim ljudstvom. Če bodo težave z napevi pesmi, bi se nekatere manj znane našlo in prepisalo v Ljubljani, kot sem pripomnil tudi v pripombah k besedilu.

Če bi bila vsa stvar dinamično zrežirana in bi se gladko prelivala, bi bila lahko dovolj efektna, domača

in prisrčna – zdaj slovesna, zdaj naivna – kakor je ljudsko občutje božiča.

Sicer pa: kje čepe zdaj vsi Turki? Kdaj bodo zagoreli kresovi in spet naznanili Vaš prihod? Pri nas se pripravljamo, da morda začnemo z velikimi deli v Zakalu. Bomo še videli, kako bo šlo in kakšno bo vreme. Tudi drugega dela ne zmanjka; kar vedno se kopiči.

Ljubi Turki, ne bodite TURKI in oglasite se kaj in kmalu. No, če nas ob nedeljah ni doma, smo nekje v Zakalu.

Iz vsega srca pozdravljamo Tebe in »ta mlada«

**Tvoj in Vaš
Emilijan & Comp.
Lj. 15.9.66.**

Minila sta dva meseca in Božič se je bližal. Dela so bila že pod streho, ne le v Zakalu, ampak tudi na poti v Betlehem. Avtor se preko posrednika obrača na kulturno uredništvo in do režiserja Jožeta Peterlina glede izvedbe. Za glasbeno opremo in efekte (uspavanko Detetu naj bi zaigrali Avseniki), je poskrbel Marij Maver.

Jasli ročno vzrezane od Emilijana Cevca za Božič leta 1966.

Ljubljana, 29.11.1966

Predragi Nino!

Tvoje ljubo pismo sem dobil šele sinoči – kot vidiš se ekspres nič posebno ne obnese. Zato tudi jaz raje odpošiljam normalno, ker ne bo nič pozneje prišlo kot ekspresno.

Vesel sem bil, da bo stvarca že letos »zastlišala« luč sveta. Kolikor morem oz. imam zdajle pri rokah, odgovarjam in odpošiljam v tem pismu: predlog za dubliranje in združevanje nastopajočih oseb in nekaj notnih tekstov. Kaj več se res ni dalo združiti, več glasov pa lahko dubliramo, seveda svetoval bi le malo spremembe v tonu glasu. Kar zadeva note, bom druge poslal v najkrajšem času, ker jih trenutno sam nimam pri rokah.

Prilagam torej poseben list za gospoda, ki stvar vodi, s prošnjo, da ga v mojem imenu lepo pozdraviš in mu sporočiš mojo zahvalo. Potolaži ga, prosim, da bo imel kmalu vse zaželeno v rokah..

Prav žal mi je, da nisi v soboto ali v nedeljo prišel v Ljubljano. V nedeljo smo imeli čudovito vreme, no, danes pa že ves dan sneži. Sreča, da je moja bajta že pod streho. To je res nekaj vredno. Če bo šlo po sreči, bomo drugo poletje že lahko čepeli v njej. Upam, da boš smrčal zraven.

Seveda se Te nadejam kaj kmalu v prihodnjih dneh. Potem pa se bomo lahko že kaj pomenili. No, radoveden sem, katerega od mojih »glasov« boš Ti prevzel. Zelo mi je žal, ker stvari najbrž ne bom mogel slišati; pri nas je sprejem Trsta silno slab. Takole proti poldnevu še gre, drugače pa kar utone. Ali bi se dalo stvar presneti na magnetofonski trak? Saj veš, da bi mi bilo zelo ljubo, če bi imel posnetek tudi sam. To se bova morala pogovoriti.

Dragi Nino, ker upam, da se bomo kmalu videli, ne bom klempal naprej, ampak Te raje v svojem in v imenu nas vseh iz vsega srca pozdravljam in se Ti še enkrat zahvalim za vso skrb, ki jo imaš z mojim tekstom

*iskreno Tvoj
Emilijan*

Ko to pismo oddajam (1.12.) so že vsi notni teksti zraven.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je bila knjiga pesmi Franceta Balantiča, ki je po natisu dolgo ležala v kleti Državne založbe Slovenije v Ljubljani, odpeljana v papirnico v Vevče na zahtevo odpadlega krščanskega socialista dr. Marjana Breclja...
- da je med prvo svetovno vojno po raznih frontah – srbski, ruski, italijanski – padlo 35.000 slovenskih vojakov...
- da so v katoliški cerkvi v Sankt Peterburgu maše v kar petih jezikih, in sicer – poleg ruščine, poljščine, angleščine in francoščine – tudi v korejščini...
- da je gospa Tatjana Rejec, vdova po političnem voditelju organizacije TIGR Albertu Rejcu, v svoji zgodovinsko vzorni knjigi »Partija in tigrovci« temeljito prikazala dogajanje v medvojni Primorski...
- da zaradi podnebnih sprememb prihajajo z juga v Evropo nove eksotične nalezljive bolezni, tako so v italijanski pokrajini Emilia Romagna našli 250 primerov okužb z virusom chikungunya...
- da že dve leti imajo na Kvesturi v Trstu prvostopenjski tečaj slovenskega jezika, ki je namenjen civilnim uslužbencem Ministrstva za notranje zadeve in katerega se udeležuje lepo število uradnikov, ter da snujejo podobne tečaje tudi za policiste...
- da je v Veliki Britaniji od 1. 2003 telefoniranje iz avtomobila med vožnjo prepovedano, a da več tisoč voznikov prepovedi kljub visokim kaznim ne upošteva...
- da je dvojezična, slovensko-angleška razstava »Boj proti veri in Cerkvi 1945-61«, prirejena v več sobah v Cekinovem gradu sredi ljubljanskega Tivolija, privabila mnogo obiskovalcev...
- da v Draču v Albaniji Slovenka Mirjam Frančiška Praprotnik, po rodu z Gorenjskega, po poklicu redovnica in zdravnica, vodi malo lekarno z brezplačnimi zdravili za najrevnejše...
- da si je bivši politični in organizacijski voditelj TIGR-a Albert Rejec želel predavati na Dragi, a da mu je delovni kolega dr. Janko Jeri sporočil prepoved oblasti...

Renato Podbersič ml.

Judje na Goriškem

Pozabljeno in skrajno zanemarjeno judovsko pokopališče v Rožni dolini nas opozarja na zgodovinsko prisotnost judovske skupnosti na Goriškem.

Ste že slišali, da so Gorico včasih imenovali kar Jeruzalem na Soči? Goriški Judje so bili prisotni v mestu že ob njegovem nastanku, sredi 14. stoletja jih je prizadelo veliko preganjanje. Ponoven zagon je skupnost dobila v začetku 16. stoletja. Judje so se ukvarjali v glavnem z denarnimi posli in trgovino. Njihovo prvotno domovanje je bilo v starem delu mesta, stisnjeno v pobočje pod goriškim gradom, konec 17. stoletja so jim mestne oblasti odredile nov prostor za naselitev v bližini tedanjega pokopališča izven mesta – geto, v današnji Ulici Ascoli. Vrata geta so se zapirala ob sončnem zahodu, tako so goriški Judje živeli povsem ločeno od someščanov. Sinagogo so si zgradili leta 1756. Njihova skupnost se je večala s priseljenci iz vzhodne Evrope in ozemlja Beneške republike. Nov zagon so prinesle reforme cesarja Jožefa II., ki je tudi Judom priznal več pravic, goriški geto pa je bil odpravljen šele med francosko zasedbo. Občasno je še prihajalo do sporov s someščani, ki so Judom očitali oderuštvo in izkoriščanje.

Z leti se je položaj goriških Judov izboljševal. Sredi 19. stoletja so v getu živeli le najrevnejši Judje, ki so predstavljali le dobro petino goriške skupnosti.

Bogatejši so se naselili na prestižnih mestnih lokacijah, na Korzu in na Travniku. V glavnem so sprejemali italijanske narodne cilje in iredentistično gibanje. Kljub maloštevilnosti je predstavljala goriška judovska skupnost pomemben člen mestnega življenja. Največ so jih našteji leta 1850, ko je v Gorici živelo 314 Judov. Ob popisu leta 1890 je bilo v mestu okrog 260 Judov in so predstavljali večino vsega judovskega prebivalstva v avstrijski Goriško-Gradiščanski deželi. Prva svetovna vojna je globoko zarezala med goriške Jude. Razdejanje in slabe gospodarske razmere po vojni ter odrezanost od srednje Evrope, odkoder je črpala moč in prirastek goriška skupnost, so povzročili upadanje števila Judov v mestu. Razmere so se nekoliko spremenile sredi tridesetih let, ko so na Goriško pred nacizmom prbežali prvi judovski begunci. Toda njim je Gorica največkrat pomenila le postanek na poti proti obljubljeni deželi – Palestini. Fašistične oblasti so tudi Judom poitalijančile priimke. Popis iz leta 1938 je pokazal, da je v mestu živelo manj kot dvesto Judov, vendar je bilo domačih le še okrog 50. Istega leta je tudi fašistična Italija sprejela protijudovsko zakonodajo, ki je močno zaznamovala goriško skupnost, zlasti izobražence. Med njimi je bil priljubljeni goriški zdravnik Silvio Morpurgo, član ene najuglednejših starih goriških družin, ki ni smel več javno opravljati svojega poklica. Simbolen, a boleč udarec

je prišel leta 1940, ko so mestne oblasti ulico v nekdanjem getu iz Via Ascoli preimenovali v Via Tunisi. Ugledni goriški jezikoslovec G. I. Ascoli (1829–1907) je imel namreč to smolo, da je bil judovskega rodu. Z razmahom druge svetovne vojne se je pritisk na skupnost samo še stopnjeval. Spomladi 1942 so oblasti odredile, da morajo goriški Judje na prisilno delo. Nadzor sicer ni bil preveč strog in tudi različne izjeme so poznali. Moški so morali delati na solkanski žagi, ženske pa so v glavnem šivale za potrebe vojske.

Razmere so se zaostriale po kapitulaciji Italije in ob prihodu nemške vojske na Goriško. Tedaj je bilo v

Levo: judovska sinagoga; desno: judovska četrt v Gorici.

Gorici le še manj kot sto Judov. Nekateri so zaslutili prihajajoče preganjanje in so se poskrili na podeželju, spet drugi so se umaknili v druge italijanske pokrajine. Znana brata Giacomo in Tulio Donati sta padla v partizanih. Prihodu Nemcev so sledile prve aretacije tudi med goriškimi Judi, vendar jih je bila večina kasneje izpuščenih. Morda je prav to dejstvo pri marsikomu vzbudilo občutek lažne varnosti v domačem mestu.

Pravi pekel za celotno preostalo goriško judovsko skupnost se je začel 23. novembra 1943 zvečer. Nemci so skupaj s svojimi pomočniki začeli delati racije po posameznih mestnih predelih in judovske meščane s silo priganjali na pripravljene tovornjake. Dela so se lotili sistematično, saj so si pri mestnih in policijskih oblasteh pridobili ustrezne sezname. Aretirance so najprej odpeljali v goriške zapore, čez nekaj dni pa v tržaški zapor Coroneo. V tej novembrski raciji so v Gorici aretirali 29 Judov. V začetku decembra 1944 so bili goriški Judje odpeljani v Auschwitz. Prizaneseno ni bilo niti tistim, ki so se poskrili ali umaknili drugam. Tudi njih je dosegla kruta roka nemških preganjalcev, večino so aretirali in do pozne pomladi 1944 poslali v taborišča. V tej drugi skupini je bila tudi najmlajša žrtev goriške judovske skupnosti, komaj štirimesečni Bruno Farber je bil umorjen ob prihodu v Auschwitz. Vseh aretiranih goriških Judov je bilo 48, nekaterim se je le uspelo skriti s pomočjo ponarejenih dokumentov ali se umakniti v Švico. Iz taborišč sta se vrnila le dva, Giacomo Jacoboni in Iris Steinmann, drugih 45 je umrlo v taborišču, enega pa so Nemci ustrelili. Premoženje goriške judovske skupnosti je bilo zaseženo; svete knjige, obredno posodje in arhiv so izginili. Judovska privatna lastnina je bila zaplenjena ali uničena. Pri tem so na žalost pomagali tudi nekateri someščani.

Danes judovske skupnosti v Gorici ni več, zaradi maloštevilnosti se je leta 1969 združila s tržaško. V nekdanjem getu pa ostaja lepo obnovljena goriška sinagoga, danes spremenjena v muzej.

Judovsko pokopališče v Rožni dolini simbolizira skupnost, ki je izginila. Goriški Judje so svoje umrle pokopavali na posebnem kraju, to je zahteval krščanski odnos do Judov in judovsko izročilo oz. Talmud, ki je veleval pokop v naravnem okolju iz-

ven naselja. Na judovskem pokopališču v Rožni dolini je bilo ob prvem popisu grobov oktobra 1876 zabeleženih 692 nagrobnikov, ki so bili kasneje tudi označeni. Ta seznam grobov, pozneje večkrat izpopolnjen, hrani tržaška judovska skupnost in tržaški rabin danes skrbi za maloštevilne preostale goriške Jude.

Nagrobniki so iz različnih obdobj. Najstarejši so stari več kot 700 let in so bili v Rožno dolino prineseni od drugod, celo iz Maribora. Tamkajšnjo judovsko skupnost so prizadela srednjeveška preganjanja tako kot številne judovske skupnosti po Evropi, in preživeli so se zatekli tudi na Goriško. Odtod izvira znani goriški judovski priimek Morpurgo (nem. Marburg = Maribor).

Starejši nagrobniki so opremljeni z epitafi v hebrejščini, novejši iz 19. stoletja uporabljajo dvojezično obliko ali imajo celo samo enojezični napis v italijanščini oz. nemščini. So odraz poskusa integracije liberalnega judovstva v goriško družbo. Nagrobniki kažejo tako aškenaziški (nemški) kot sefardski (španski) vpliv, žal so danes večinoma zanemarjeni in poraščeni. Goriški Judje so pokopališče uporabljali do razmejitve leta 1947, ko so grobovi dosegli število 900. Holokavst je pomenil tudi konec nekdanje cvetoče skupnosti ob Soči. Danes se Judje od drugod zbirajo v Rožni dolini v dneh pred judovskim novim letom (Rosh-ha-shana), da z molitvijo (Kaddish) počastijo spomin na umrle. V Rožni dolini so pokopane nekatere znamenite osebnosti iz goriške judovske skupnosti: filozof in pesnik Karl Michelstaedter, rabin Izak Samuel Regio, priznana pisateljica in novinarka Carolina Coen Luzzato ter priljubljeni predvojni zdravnik Silvio Morpurgo.

Tik ob judovskem pokopališču v Rožni dolini stoji judovska mrliška vežica iz leta 1929. Porušeno vežico je judovska skupnost decembra 1977 prenesla na Krajevno skupnost Rožna dolina, danes je v njej igralnica oziroma prostor z igralnimi avtomati!

Še en dokaz, kam pripelje nepoznavanje, prostaštvo in skrajno nepremišljeno urbanistično (ne)načrtovanje. Nenazadnje, judovsko pokopališče v Rožni dolini je bilo razglašeno za zgodovinski spomenik. Pred kratkim je novogoriška občinska oblast izrazila nameru po ureditvi tega vprašanja, tudi z izselitvijo igralnice. Počakajmo in bomo videli...

Judovsko pokopališče v Rožni dolini.

Ivo Jevnikar

Ob 60-letnici obnovitve samostojnega slovenskega političnega nastopanja (II. del)

SDZ v Gorici kot paritetna zveza

Medtem je dozorevala želja po politični organizaciji tudi med narodnjaki – »liberalci«. Ta zgodba pa je bolj znana, saj se je šele z njo začela pot Slovenske demokratske zveze, ki vodi do današnje Slovenske skupnosti.

Njen dolgoletni voditelj, občinski in pokrajinski svetovalec v Gorici, predvojni dvakratni obsojenec pred Posebnim sodiščem za zaščito države odv. Avgust Sfiligoj, ki se je po vojni znašel še v zaporih partizanov in Republike Italije, je v knjigi Slovenska demokratska zveza v Gorici 1947–1969 takole opisal začetek stranke:

»Bilo je torej leta 1946, ko sva se dr. Kacin in jaz srečala na šolskem skrbništvu v Gorici. Nad nama je ležala mora tragičnih prej opisanih dogodkov, ki so nam trgali srce in kazali na nič kaj dober uspeh pariške mirovne konference. Odločitev je padla na mizo naglo: 'Obnovimo politično organizacijo,' je rekel dr. Kacin. 'Ustanovimo jo,' sem pristal jaz. Podala sva si roko in začrtala delo za ostvaritev najine misli.

V pripravljalnem odboru smo bili štirje: dr. Anton Kacin, Slavko Uršič, Ivan Krpan in jaz.

Sestajali smo se v Gorici in vestno in podrobno pregledovali in pretehtovali umestnost nastopa, njegov namen in koristi, položaj Slovencev na Primorskem, nujno potrebo pomoči pritisku izpostavljenemu ljudstvu, morebitni izid pariške mirov-

ne konference, pravico in dolžnost vsakega Slovenca, zlasti izobraženca, da nastopi in govori v svojem imenu in v imenu vsega naroda ter tako javno širi in brani misli, hotenje in mišljenje za skupen blagor in skupne koristi. Vse po demokratičnih naukih in na demokratičen način, z besedo in tiskom; brez slehernega nasilja, zapeljevanja in strankarskih strasti.

Na temelju teh demokratičnih načel in prežeti z dobro voljo pomagati slovenskemu ljudstvu in sploh slovenski stvari smo ustanovili Slovensko demokratsko zvezo kot skupno organizacijo Slovenske katoliške skupnosti in Slovenske demokratske skupnosti. Sporazumeli smo se tudi za njeno glasililo!

Ker pa nismo hoteli niti najmanj škoditi slovenski in sploh jugoslovanski stvari, ki se je na mirovni konferenci obravnavala, smo sklenili, da ne nastopimo javno, dokler nam sklepi mirovne konference ne bodo znani.

Tako nam komunisti niso utegnili ničesar očitati, ko so 10. februarja 1947 podpisali mirovno pogodbo.

Sicer pa smo že novembra 1946 vedeli za besedilo te pogodbe.

Krstna slava Slovenske demokratske zveze se je vršila 17. januarja 1947 v Alojzijevejšču v Gorici.

Bilo nas je sedemdeset udeležencev iz vseh krajev goriške cone A, ki so jo do srede septembra tistega leta še upravljali Angleži in Amerikanci. Na zborovanju smo tedaj potrdili, da je namen in cilj Slovenske

Odv. Avgust Sfiligoj kot zapornik št. 4701 v kraju Castelfranco Emilia leta 1934 (iz knjige Majde Sfiligoj Kjer sem svoboden, tam sem doma, Prvi del, Trst 2005, str. 193).

demokratske zveze obramba Slovencev v Italiji pred komunizmom in obramba ter zaščita Slovencev v Italiji v okviru republikanske ustave, ki jo je ustavodajna skupščina ravno pripravljala.

Zborovanje je poteklo mirno in vsi smo bili hkra-ti potrti, ker nas zaključek boja s fašizmom ni popolnoma zadovoljil, in zaskrbljeni zaradi usode, ki nas je čakala pod Italijo. Vendar smo vsi bili odločni stopiti v boj za izvajanje programa, ki smo si ga dali.

V prvem vodstvu smo bili: dr. Anton Kacin, Slavko Uršič, Polde Kemperle, Ivan Krpan, V. S.¹¹ in jaz.«¹²

Udba zbira podatke in ukrepa

Prof. Majda Sfiligoj, ki o vsem tem piše v že omenjenem delu, pa je našla tudi udbovske dokumente o ustanovitvi, saj je komunistični politični policiji poročal nekdo z nazivom Uroš.¹³

Andrej (Slavko) Uršič pa naj bi na zaslišanju oz. v enem izmed poročil, ki jih je moral sestaviti v zaporu, natančneje izpovedal, da je bil pripravljalni odbor SDZ ustanovljen novembra 1946 v Gorici, tudi na paritetni osnovi, vendarle v tej sestavi: Avgust Sfiligoj in Polde Kemperle predsednika, Anton Kacin in Andrej Uršič tajnika, Ivan Krpan in Franjo Vrčon¹⁴ blagajnika. Takoj naj bi vložili prošnjo za tiskanje glasila. Na ustanovnem občnem zboru naj bi potem potrdili pripravljalni odbor, le Vrčona, ki je živel v Trstu, naj bi kmalu zamenjali z Viljemom Sfiligojem. Izvolili naj bi tudi Socialni odbor za pomoč novim primorskim beguncem.¹⁵

25. aprila 1947 je v Gorici izšla prva številka tednika Demokracija, ki sta ga urejala Kemperle in Uršič. Reakcija komunistov je bila izredno ostra.

Takratni tajnik Slovensko-italijanske antifašistične unije in Centralnega komiteja Komunistične partije Julijske krajine Branko Babič je v Trstu dva dni po izidu prve številke tednika, 27. aprila 1947, med drugim izjavil: »V Trstu in Gorici se je nabralo nekaj slovenskih izdajalcev, misleč, da bodo našli tu zatočišče. Danes ti ljudje nadaljujejo svoje izdajal-

sko početje. Razbijati hočejo naše vrste in naše ljudstvo razdvojiti v razne strančice. Govore o neki demokraciji in zahtevajo tako svobodo, da bodo tudi fašisti nemoteno delovali. Nekateri tej propagandi nasedajo, nekateri v dobri veri, drugi zlonamerno, in tako doprinašajo k poskusu razbijati enotnost naših vrst. Izdajati so začeli časopis, ki se imenuje Demokracija. Glasilo nekakšne demokratične zveze. Toda že v prvi številki so si postavili kot prvo in glavno nalogo blatiti novo Jugoslavijo. Ta list in njegovo pisanje je samo krinka agentov novega fašizma. Do včeraj so bili zvesti hlapci Duceja in Hitlerja, danes pa so stopili v službo novega fašizma, Trumana in Churchilla.«

Sledila je še uradna obsodba izvršnega odbora SIAU, v kateri med drugim – maja 1947 – beremo, da »kdor skuša voditi politiko izven OF, sestavnega dela SIAU, vodi protislovensko politiko in politiko proti slovensko-italijanskemu bratstvu«. Zapisana je bila še oznaka, da gre za »nov poskus protiljudskega delovanja, ki pomeni izdajstvo nad slovenskim narodom«.

Kaj je sledilo, je znano. Uršiča so v nedeljo, 31. avgusta 1947, s pretvezo zvečer zvalili z veselice v Kobaridu, kjer je živel, v Robič. Ko se je vračal na motornem kolesu, so med Starim Selom in Kobaridom nategnili žico čez cesto, da je padel. In izginil.¹⁶

Novosti v Trstu

V Trstu je obnavljanje samostojnega političnega nastopanja potegalo drugače in počasneje.

Če je bila – proti goriški tradiciji – Slovenska demokratska zveza enotna in dejansko pod Sfiligojevimi, »liberalnim«, vodstvom (paritetičnost Slovenske demokratske skupnosti in Slovenske katoliške skupnosti je prihajala do izraza predvsem pri rotacijah v vodstvu), sta v Trstu kmalu nastali ločeni narodnjaško-liberalna in krščansko-socialna stranka, čeprav te tradicije v Trstu ni bilo.¹⁷

Ustanovni občni zbor Slovenske demokratske zveze za Svobodno tržaško ozemlje je bil 21. decembra 1947 v dvorani Odeon v Trstu. Udeležilo se ga je kakih 200 ljudi. Predsedoval mu je odv.

¹¹ Avgustov brat Viljem Sfiligoj (prim. Sfiligoj, II. del, str. 13).

¹² Avgust Sfiligoj, Slovenska demokratska zveza v Gorici 1947–1969, samozaložba, Gorica 1969, str. 13.

¹³ Sfiligoj, II. del., str. 11.

¹⁴ Časnikar na Radiu Trst Franjo Vrčon naj bi med prvimi poudarjal »potrebo po čim prejšnji ustanovitvi slovenskih demokratičnih strank za Trst in Gorico« (Uršič, III 216759 sl.).

¹⁵ Uršič, III 216760-216764.

¹⁶ O Uršiču glej: Ivo Jevnikar, Zvestobo idealom je plačal z življenjem, Andrej Slavko Uršič – domoljub, časnikar in politik, v: Borut Rutar in Ivo Jevnikar, Rudolf Uršič in Andrej Slavko Uršič, Jeronova rodbina narodnjakov v Kobaridu, Društvo TIGR Primorske, Kobarid 2001, str. 27–44.

¹⁷ Nastanek obeh strank najbolj pregledno popisuje Manganja, str. 35 sl. za SDZ in str. 63 sl. za SKSZ.

Odv. Josip Agneletto govori v tržaškem občinskem svetu 11. nov. 1958.

Josip Abram, uvodno poročilo je imel odv. Josip Agneletto. V vodstvo so bili izvoljeni: Agneletto kot predsednik, odv. Fran Vesel kot tajnik, pekovski mojster Mihael Flajban kot blagajnik, Abram kot častni predsednik. Sekcije so ustanovili v Trstu, Nabrežini in Dolini, postopno pa je SDZ, ki je hotela biti nadaljevanje Edinosti, skušala okoli stranke osnovati še mrežo društev in ustanov: Slovensko dobrodelno društvo, Slovensko prosvetno matico, Svobodne sindikate delavcev in nameščencev STO-ja, akademsko društvo Jadran in dijaško združenje Zarja na Jadranu, medtem ko so bili nekateri vidni člani SDZ že leta 1946 med ustanovitelji Slovenskega gospodarskega združenja (danes: Slovensko deželno gospodarsko združenje). Slovensko dobrodelno društvo in Slovenska prosvetna matica še živa.

Tržaška SDZ je dobila pripravljalni odbor že marca 1947. V njem so bili Agneletto, Vesel, dr. Peter Udovič in dr. Miloh.¹⁸ Kmalu je stopila v stik z goriško SDZ in se dogovorila za skupno izdajanje

Demokracije.¹⁹ Pri tedniku sta bila v Trstu v ozadju zelo dejavna inž. Boris Sancin in prof. Ivan Rudolf, ki je bil kasneje njegov odgovorni urednik.

Če je bil v krogu goriške SDZ informator Udbe »Uroš«, je o delu SDZ v Trstu od avgusta 1947 do januarja 1951 redno poročal »Elbrus«.²⁰

Politično zbiranje katoličanov

Katoličane je začel zbirati za politično delo kaplan pri Sv. Ivanu v Trstu Peter Šorli, ki je bil povratnik iz Dachaua, sicer pa doma iz Baške grape, tako da se je oblikoval v goriški nadškofiji. Pomembno vlogo je odigral že pri povojnem ustanavljanju slovenskih šol v Trstu, saj je bil povezan s prof. Barago, pristojnim zavezniškim častnikom Johnom Simonijem, dr. Kacinom in drugimi.

Na občnem zboru 20. julija 1947 je Šorli s sodelavci po nekajmesečnih pripravah ustanovil Udruženje slovenskih in hrvaških krščanskih socialcev. Zastavil si je politične, a tudi socialne in kulturne cilje v navezavi s krekovsko tradicijo in takratnim socialnim naukom katoliške Cerkve. Za predsednika je bil izvoljen dr. Teofil Simčič, za tajnika Šorli.²¹

Udruženje je 18. avgusta 1947 (torej pred formalno ustanovitvijo SDZ) podpisalo s SDZ sporazum o skupnem političnem programu.²² Dne 16. septembra 1947 je stopilo v SDZ kot avtonomna skupina s tretjino članov vodstva, na kulturnem področju pa je želelo imeti povsem proste roke.

Sodelovanja v SDZ člani Udruženja niso pozitivno ocenili, zato so 1. avgusta 1948 na občnem zboru pri Sv. Ivanu v Trstu razpustili svojo organizacijo in ustanovili Slovensko krščansko socialno zvezo, ločeno od SDZ. Prisotnih je bilo 92 ljudi, ki jih je pozdravil tudi predsednik SDZ Agneletto. Idejni govor je imel dr. Matej Poštovan, tajniško poročilo

¹⁹ Uršič, III 216769-216771.

²⁰ To je bil upravni tajnik SDZ in nekakšen osebni tajnik predsednika Agneletta Ferdo Klembas. Glej: Nadja Maganja, Elbrus poročila, Dokumenti o prvih letih Slovenske demokratske zveze v Trstu in njenem predsedniku dr. Josipu Agnelettu iz Arhiva Ministrstva za notranje zadeve v Ljubljani, v: Josip Agneletto – slovenski kulturnik in politik v Istri in Trstu, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko in Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, Koper 1999, str. 81-94.

²¹ Maganja, str. 71 sl.

²² Uršič naj bi izpovedal, da je že pred tem Šorli delegiral prof. Franeta Cucka v pripravljalni odbor SDZ, ki da je želela imeti v svoji sredi liberalne, katoliške in socialistične predstavnike. Ravno ustanavljanje ločenega »udruženja« naj bi zakasnilo formalno ustanovitev SDZ (Uršič, III 216769-216772).

¹⁸ Verjetno Valentin, morda pa njegov brat Hortenzij Miloh.

Šorli. Za predsednika je bil izvoljen prof. Ciril Cerovac, za podpredsednika inž. Milan Sosič, za tajnika Šorli, za blagajničarko prof. Laura Abram.

V prvih političnih vrstah ni bilo političnih beguncev, ki pa so krepko delali v kulturi. Na občnem zboru so ustanovili tudi Prosvetni oddelek SKSZ, ki se je počasi osamosvojil kot Slovenska prosveta. Njegova duša je postal prof. Jože Peterlin.

Za tista leta so bili značilni spori o samostojni Sloveniji, ki so jo proti vodstvom obeh tržaških strank zagovarjali skoraj izključno politični emigranti iz vrst »stražarjev«.

Pri emancipaciji slovenskih katoličanov na političnem in kulturnem področju, ki je predstavljala novost za Trst, so vsekakor bistveno pomagali goriški politični delavci in begunski duhovniki ter kulturniki.

Duhovnik Peter Šorli, slikan 10. januarja 1949.

Nove skupine v Trstu in poznejša ustanovitev SSK

Stranki SDZ in SKSZ sta sodelovali, vendar sta živeli ločeno. Po povratku dr. Engelberta Besednjaka iz Jugoslavije, njegovem prevzemu vodstva SKSZ in obnovitvi tednika *Novi list* je prišlo v stranki do ostrih sporov glede odnosa do režima v Jugoslaviji. Peter Šorli je zato z glavnino članov leta 1954 zapustil SKSZ in ustanovil Slovensko katoliško skupnost (od 1968: Slovensko ljudsko gibanje).

Spomladi 1948 sta odvetnika Frane Tončič in Josip Ferfolja razočarana in nemočna zapustila OF in SIAU, kasneje pa sta s somišljeniki ustanovila Skupino neodvisnih Slovencev, ki se je odločno zavzemala za obstoj Svobodnega tržaškega ozemlja in za sodelovanje med različno usmerjenimi slovenskimi skupinami.²³

Te štiri stranke so po obdobju ostrih polemik novembra 1962 za tržaške občinske volitve oblikovale Skupno slovensko listo in stalni povezovalni od-

bor. Iz tega je nastala Slovenska skupnost, ki je imela 13. junija 1965 prvi občni zbor kot paritetna koalicija štirih skupin, leta 1969 pa se je z novimi pravili preoblikovala v enotno stranko.²⁴

V Gorici je bil razvoj drugačen, zgostil pa se je v letu 1975. Ker ni šlo drugače, je Slovensko ljudsko gibanje (nekdanja Slovenska katoliška skupnost) izstopilo iz SDZ, ki je tako razpadla, 1. marca je bila tudi v Gorici ustanovljena Slovenska skupnost. 24. maja so imeli predstavniki tržaške in goriške stranke ter posamezniki iz videmske pokrajine v Devinu I. deželni kongres Slovenske skupnosti,²⁵ ki se je odločila za pot zbirne stranke za vse Slovence v Italiji. Taka

stranka pa bi bila dejansko možna šele v zadnjih letih, ko vsi Slovenci v Italiji »prisegamo« na iste temeljne demokratične vrednote.

Neodvisna stranka na levici

Danes pozabljamo, da je bila tudi levica, vsaj ponekod v prvih povojnih letih, za samostojno slovensko politično nastopanje. To ne velja za Trst, kjer je bilo vse skupno in kjer je imel Kominform najhujše posledice.

V Gorici so 10. avgusta 1947 ustanovili Demokratično fronto Slovencev, ki je nastopala na volitvah in imela svoje izvoljene občinske ter pokrajinske svetovalce. Leta 1954 se je preimenovala v Socialistično fronto Slovencev, naslednje leto pa se je razpustila. Večina članov je prešla v Neodvisno socialistično zvezo, ki tudi ni imela dolgega življenja. Šele nato je prišlo do organiziranega vključevanja v italijanske vsedržavne stranke.

Demokratična fronta Slovencev je imela 1. maja 1949 v kinu Impero v Čedadu ustanovni občni zbor podobora za Benečijo. Prisotnih je bilo 180 delegatov. Leta 1951 je z dvema kandidatom nastopila

²⁴ Ivo Jevnikar, *Pred 40 leti se je v Trstu rodila Slovenska skupnost*, Skupnost, Trst 2002, št. 8, str. 3-4 in Trst 2003, št. 1, str. 2-4.

²⁵ Ivo Jevnikar, *geslo Slovenska skupnost*, v: *Enciklopedija Slovenije*, 12. zvezek, Mladinska knjiga, Ljubljana 1998, str. 10-11.

²³ Aleš Breclj, *I gruppi politici autonomi sloveni a Trieste 1949-1952*, druga, tiskana izdaja, Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček, Trst 1994, zlasti str. 129-134.

na videmskih pokrajinskih volitvah in zbrala več kot tisoč glasov, kljub terorju trikoloristov. Razpuščena je bila skupno z goriško organizacijo.²⁶

Enotni nastopi

Še nečesa bi se spomnil. Zdaj, ko se toliko govori o sodelovanju, je prav omeniti, da je že zgodaj prihajalo tudi do skupnih akcij. Kljub ostrim časom je na primer na predlog tajnika SKSZ Šorlija na sestanku v sobici pod zvonikom sv. Antona Novega v Trstu padla odločitev o skupni šolski stavki proti zavezniškim krnritvam slovenskega šolstva.

Leta 1952, ko so v Coni A uvedli takratni italijanski večinski sistem za občinske volitve, pa so samostojne slovenske skupine skupno s »titovci« (a ne s »kominformisti«) oblikovale v tržaških okoliških občinah Liste slovenske skupnosti.

Razmerje moči

V demokratičnih razmerah so volitve pokazatelj politične moči in uspešnosti.

Na Goriškem so bile prve občinske volitve 31. oktobra 1948 v Gorici. SDZ je nastopila z znakom »lipove vejice« in prejela 1.122 glasov, manj od pričakovanega. Med 40 člani občinskega sveta sta bila izvoljena Polde Kemperle in Rudi Bratuž. Demokratična fronta Slovencev je zbrala 2.006 glasov, izvoljeni so bili štirje njeni kandidati: Alfred Winkler, Anton Makuc, Andrej Paglavac in Bogomil Pavlin. Na naslednjih volitvah se je razmerje moči uravnesilo.

V Trstu so bile prve občinske volitve 12. junija 1949. Slovenska narodna lista, ki sta jo sestavili SDZ in SKSZ, je prejela 3.004 glasove. Izmed 60 članov občinskega sveta je izvolila enega, Agneta. Slovensko-italijanska ljudska fronta (»titovci«) je prejela 3.957 glasov in izvolila enega svetovalca (odv. Jože Dekleva). Komunistična partija STO (»kominformisti«) je izvolila 13 svetovalcev, od tega šest Slovencev (Stane Bidovec, Karlo Žbogar, Riko Malalan, Franc Gombač, Just Košuta, Marija Barut – Casali).

Somišljeniki samostojnega slovenskega političnega nastopanja so bili tudi v Trstu razočarani, vendar so z začetim delom nadaljevali.

(konec)

²⁶ Isidoro Predan, Nascita e sviluppo del movimento sloveno nella Provincia di Udine, v: Circolo Culturale – Kulturano društvo Studenti, Cattolici e questione slovena in Provincia di Udine, Cooperativa Editrice Dom, Cras di Pulfero 1984, str. 108-112.

Vladimir Kos

Kdo bo prgišče si sreče ujel?

*Še preden, poletje, odideš v bodočnost,
ti moram zaupati s pesmijo vest:
iz sonca bo dan in iz zvezdic bo noč
in ti in jaz bova v dotiku s povesti.*

*A kdo bo junak in kdo bodo žrtve
in kdo bo prgišče si sreče ujel,
ne vem; a zmeraj nastopi še smrt;
zdaj sužnja je, tam od vstajenjske nedelje.*

*Ni treba ti torej preveč trepetati;
nikar melodij ne pozabi za ples.
Veš, kaj ima najin umetnik res rad?
Ljubezen! V njej skrit je refren za Nebesa.*

Ves čas računam s tem

*Z menoj je skoraj kot s skladatelji:
zapišem si na harfi srčnih strun,
zapišem, to in ono v popravilo –
vse pesmi se svetlikajo pod luno.*

*Potem to pošljem kam k tiskarskim strojem,
se pravi, k urednikom struj srca:
naj sodijo, če to, o čemer pojem,
zares spoznanje prek srca pogloblja.*

*Ves čas računam, da namesto k strojem,
breztežna pesem h košu gravitira.
Pozimi vsaj naj peč s papirjem poje –
za novo pesem: »Glej, sneži! Sneži...«*

Škrbina 2007

V nedeljo, 11. novembra, je bila v Škrbini pri Komnu že deseta zaporedna slovesnost v spomin na protagoniste junaške in tragične zgodbe »primorskih padalcev«, izmed katerih jih je pet padlo med vojno, enajst ali dvanajst pa jih je proti koncu vojne ali kmalu po njej pobila slovenska tajna politična policija v svojem revolucionarnem lovu na »zahodne agente«.

Že 9. novembra je bila v Kulturnem domu v Komnu predstavitev knjige tržaškega zgodovinarja Gorazda Bajca *Operacija Julijska krajina*. Z avtorjem se je pogovarjal časnika Ivo Jevnikar.

Na dan spominskega srečanja pa je bila v cerkvi sv. Antona v Škrbini najprej zadušnica, ki jo je daroval vojaški duhovnik Milan Pregelj. Nato je bila pred Fakinovo domačijo dobro obiskana slovesnost ob navzočnosti dveh preživelih padalcev, Stanka Simčiča in Cirila Kobala, in več prekomorcev, častne straže Slovenske vojske, praporov bivših borcev, veteranov vojne za Slovenijo in Tigra, s polaganjem vencev, z nagovori in s kulturnim sporedom.

Prisotnim so spregovorili komenski župan Uroš Slamič, britanski veleposlanik v Ljubljani Tim Simmons, odpravnica poslov na ameriškem veleposlaništvu v Ljubljani Maryruth Coleman, bivši pripadnik britanske misije v Jugoslaviji in avtor knjige o primorskih padalcih *Cena domoljubja* časnika John Earle iz Trsta (slovenski prevod knjige bo v kratkem izšel pri Mladiki), bivši pripadnik ameriške misije v Sloveniji Bob Plan iz Trsta, nekdanji primorski padalec Ciril Kobal iz Kopra in predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije Janez Stanovnik.

Slavnostna govornica je bila letos profesorica zgodovine in umetnostne zgodovine Lijana Vidrih Lavrenčič, ki je kot arhivska svetovalka zaposlena v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici. Njeno razmišljanje objavljamo spodaj. Gre za hčerko enega izmed primorskih padalcev, Franca Vidriha iz Podrage (1922–1983). Pripadal je skupini, ki sta jo v Kairu izurila britanska tajna služba ISLD in prof. Ivan Rudolf. V Slovenijo se je s padalom spustil 17. avgusta 1943, bil pa je edini izmed primorskih padalcev, ki so ga ujeli Nemci, tako da je okusil njihova taborišča.

ij

OČETOVO NOVO ROJSTVO

Spomini, veseli in žalostni.

Živeti s spomini, se ob njih razveseliti ali počiti grenko solzo.

Iz spominov graditi lepšo ali zagrenjeno prihodnost.

Na ta dan, pred to kamnito ploščo, se iz spominov izlušči tudi lik mojega očeta. Njegova zgodba se tesno prepleta z zgodbo ostalih padalcev. Če spregovorim o njem, odprem del knjige življenja slehernega izmed njih.

Veliko skupnega so imeli. Najtesnejša vez, ki

jih je povezovala, pa je bila njihova neizmerna želja, da se osvobodijo izpod tujega jarma. Rodili so se v tuji državi, ali vsaj kot otroci občutili težo raznarodovanja. Življenje je zaznamovala prepoved tega, kar je vsakemu človeku najbolj dragoceno – materinega jezika. Komaj so odrasli, jih je na bojišča porinila država, ki je niso nikdar sprejeli za svojo. V ujetništvu, v oddaljeni deželi, je v njih tlelo upanje, da se čim prej vrnejo domov. Kako težko si danes predstavljamo v tedanjih razmerah dvajsetletnega fanta, ki je le malo vedel o načrtih svetovne politike, ki so ga daleč od doma dosegle skope in celo razd-

vojne novice o vojnih razmerah v domačih krajih! In vendar se je moral odločiti.

Vrniti se! Pomagati svojemu narodu! Da je bilo to mojemu očetu svetinja, sem začutila že v ranem otroštvu. Datum pristanka na svoji zemlji je vsako leto praznoval kot svoje novo rojstvo. Vsakokrat se je odprla reka spominov na tista vroča afriška tla, na skrivnostnost razpleta dogodkov, na vznemirjenje ob poletu v domovino v bližino rojstne vasi in ob prvem srečanju s slovenskimi partizani. Pozneje je poiskal mesto pristanka in nas, otroke, popeljal po poti spominov na tisto poletno noč. Pomembno je bilo drevo, v katerega se je zapletel s padalom, jasa, kjer so goreli kresovi, in tabor, kjer so ga pričakovali. Vojna vihra ga je dokaj hitro odpeljala v druga ujetništva, polna trpljenja in koprnenja po domačih. In vendar je bila to zanj rešitev. Ko se je zopet vračal, tokrat v že osvobojeno domovino, je od nje pričakoval, da ga bo sprejela odprtih rok. Toda, kaj se je medtem zgodilo? Zakaj sumničenja, zakaj nezaupanje, zakaj molk?

Slavnostna govornica prof. Lilijana Vidrih Lavrenčič (foto Kroma).

zgodaj izteklo življenje, da bi dočakal vse raziskave, ki jih imamo danes. In mnogo prezgodaj, da bi dočakal priznanje lastne države.

Vsa vprašanja in vsi dvomi, ki so se mu porajali, niso nikdar prerasli v sovraštvo. Svoja spoznanja je tudi nam, otrokom, polagal v srca z nadvse razsodnim pogledom. Trde izkušnje so še bolj poglobile miselnost, da nas mora v življenju voditi strpnost. Dosledno in z velikim žarom je v nas vzgajal zave-

Del udeležencev na slovesnosti v Škrbini (foto Kroma).

Dolgo je živel razdvojeno. Začel je iskati svoje tovariše. Toda mnoge zaman. O njihovi usodi nihče ni spregovoril, ne javno ne na štiri oči. Leta so tekla, počasi se je zgodba razpletala. Ni mogel razumeti, dolgo ni hotel verjeti, da so za njegovimi prijatelji zabrisali sled tisti, v vrstah katerih so se borili. In trpkost je legla v dušo. On je iskal svoje tovariše, kaj šele so prestajali starši, ki so iskali svoje sinove in niso nikoli dočakali odgovora, kje se je ustavil njihov korak. Ko je v zadnjih letih življenja pisal spomine na vojna leta, je spet iskal preživele in svoja doživetja dopolnjeval s podatki, do katerih so se že dokopali raziskovalci. Vendar se mu je pre-

zgodaj izteklo življenje, da bi dočakal vse raziskave, ki jih imamo danes. In mnogo prezgodaj, da bi dočakal priznanje lastne države.

Vsa vprašanja in vsi dvomi, ki so se mu porajali, niso nikdar prerasli v sovraštvo. Svoja spoznanja je tudi nam, otrokom, polagal v srca z nadvse razsodnim pogledom. Trde izkušnje so še bolj poglobile miselnost, da nas mora v življenju voditi strpnost. Dosledno in z velikim žarom je v nas vzgajal zave-

Lilijana Vidrih Lavrenčič

Boris Pahor, vitez Reda Legije časti

Mladika, št. 9, november 2007

Je vprašanje, koliko Slovencev, državljanov Slovenije in sosednjih držav, se v resnici zaveda, kako mogočnega priznanja je deležen Boris Pahor. In je morebiti prav tako vprašanje, če se tisti, ki so izročitev tega priznanja skrili v neko ljubljansko zakotje, četudi gre za Slovence, državljana Italije in predvsem Tržačana, zavedajo, kaj so oz. česa niso storili. Resnično je veliko vprašanje, zakaj tega pomembnega, za vse slovensko silno afirmativnega dogodka niso mogli videti v vsem blišču Pahorjevi someščani, sodržavljanji, vsaj Trst, če ne Rim in vsa Italija. Morebiti je zadaj tista poniglava drža, ki je pogнала leta 1918 tržaške Slovence, da so šli v Benetke prosit tresohlače italijanske generale, naj za božjo voljo pridejo in okupirajo Trst s Primorsko vred. Morebiti.

Zagotovo pa taka drža nima nič z junaškim Borisom Pahorjem, in še manj z vsebino njegovega velikega francoskega odlikovanja. Ker je treba verjeti besedam ustanovitelja Reda Legije časti, lahko ponovimo njegove misli, ki jih je narekoval Las Casasu na Sv. Heleni. Vrtinec revolucije je sicer prinesel nove čase, dih svobode, upanje za množice, a hkrati je prišla v ospredje groba Sila, surova moč orožja je grozila državniški modrosti. Napoleon je hotel zavarovati dosežke Revolucije, hkrati pa ohraniti vse plemenito, uvidevno, obzirno, kar je nosilo Francijo skozi zgodovino. Zato je »civilno« vsebino zavil v vojaško formo, v čvrsti okvir, ki bo zagotovil trajnost in učinkovitost fronte za ohranitev civilizacijskih dosežkov, ki bo skratka varoval državljansko sposobnost in krepost pred zlorabo.

Res je velika škoda, da so odgovorni tako enkratno priložnost pokazati svojim someščanom in sodržavljanom, do kod sežejo človeške kvalitete zatiranega naroda, zanemarili in zamudili.

In tudi tu se hočeš nočeš vriva nič kaj prijetna primerjava: Na avstrijskem Koroškem se slovenski staroselci obnašajo vsaj tako ignorantsko/kapitulantsko, če ne še bolj. Nedolgo tega je Avstrija bobneče praznovala pol stoletja, kar je iz nacistične kolaboracije s Hitlerjem znova vstala kot suverena država v »predvojnih mejah«. Ob tej priložnosti je bilo iz-

govorjenega obilo. Popoln molk – onstran in tostran – pa je vladal tam, kjer bi bilo treba najbolj glasno vpiti! Povedati bi bilo treba preprosto resnico, da so vnovično avstrijsko državnost zaslužili koroški Slovenci, ki so z orožjem vstali v obrambo pred nacističnim nasiljem. Zavezniki so namreč leta 1943 na konferenci v Moskvi jasno povedali: Avstriji bomo priznali status žrtve in jo po zmagi znova vzpostavili kot suvereno državo v predvojnih mejah, a le pod pogojem, da bo z aktivnim odporom, bojem proti nacizmu, to upravičila. Ko so po vojni Avstrijci na mile viže iskali tak odpor, ga seveda niti z lučjo pri belem dnevu niso našli. Povsod je štrlelo vanje nekaj prav nasprotnega. Končno so ta odpor »odkrili« in so morali radi ali neradi priznati slovenski partizanski boj na Koroškem. Od tedaj se sredi nemškega Dunaja v vojnem muzeju v veliki dvorani, posvečeni Drugi vojni, blešči slovenščina, slovenski letaki, časopisi, učbeniki in koroško partizanstvo. Česar tujec ne more videti sredi slovenske Koroške, lahko vidi sredi nemškega Dunaja.

Zelo značilno in povedno pa je, da o tem molči tudi slovenska Koroška. In ne le Koroška, molči tudi Ljubljana in Slovenija. In zamejstvo in emigracija... Namesto da bi vsemu svetu povedali, da Avstrije brez Slovencev, njihovega junaškega boja proti nacizmu, nikoli več ne bi bilo. Še manj pa kake Državne pogodbe, od katerih slovenska beda opazi le nek ubogi člen, namesto da bi opazila in opozorila na vso resnico, povedala, da je ta Pogodba naša, Slovenska. Brez Slovencev bi je pač ne bilo.

In tako se ponavljajo vedno iste zgodbe.

Tudi od slovenske osamosvojitve bi verjetno ne bilo nič, če bi tiste slovenske sile, ki so vedrile in oblačile na slovenskem narodnem nebu zadnjih dvesto let, leta 1945 ne izginile s scene. Le to je bilo namreč leta 1991 drugače. Celo manj možnosti smo imeli tokrat, kot npr. ob pomladi narodov ali ob koncu Prve vojne ali 1941 ali 1945... A tokrat na srečo med nami ni prevladovala drža, o kateri je govor tukaj.

Andrej Lenarčič

Antena

MISIJONAR OPEKA VITEZ LEGIJE ČASTI

Po tržaškem pisatelju Borisu Pahorju je tudi znani slovenski misijonar Peter (Pedro) Opeka postal vitez francoske Legije časti. Odlikovanje mu je 12. oktobra podelil predsednik Sarkozy.

Opeka, ki se je rodil leta 1948 v Argentini (oče se je poleti 1945 čudežno rešil teharskih pokolov), je bil kot član slovenske province lazaristov posvečen v duhovnika v božjepotnem središču Lujan leta 1975, naslednje leto pa je odšel na Madagaskar. Na obrobju glavnega mesta Antananarivo je pomagal tisočim brezdomcem, ki so se preživljali z zbiranjem odpadkov na smetišču.

S svojimi 412 malgaškimi sodelavci je med drugim v okviru človekoljubne organizacije Akamasoa, ki jo je ustanovil leta 1989, pomagal že kakim 2.900 družinam pri izgradnji stanovanj, postavil je 6 zdravstvenih domov ter ustanovil 9 šol, v katerih se izobražuje več kot 9.200 otrok. Organizacija je sodelovala tudi pri ustanavljanju 72 javnih šol, dejavna pa je še na področju izobraževanja odraslih.

Opeka je 17. decembra predaval v Ljubljani. Med drugim je povedal, da se je v misijonih naučil treh reči: da je vsak problem možno rešiti; da je treba obljube izpolnjevati, saj prazne obljube le povečujejo obup revnih ljudi; da kljub težavam ne smeš obupati.

HILDE HAWLICEK NAGRAJENA

V Tinjah sta 28. novembra Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza podelila letošnjo Einspielerjevo nagrado, ki je namenjena pripadnikom večine, ki kažejo odprt in tvoren odnos do Slovencev. Prejela jo je nekdanja avstrijska ministrica za kulturo in šolstvo (1987–91) dr. Hilde Hawlicek, in sicer kot priznanje za pobude v korist razvoja manjšinskega šolstva na Koroškem in Gradiščanskem. Slavnostni govor je imel nekdanji državni poslanec Karel Smolle.

ZGODOVINA RADIA

Nekdanji ravnatelj tržaškega sedišča Italijanske radiotelevizije RAI inž. Guido Candussi je pred meseci v lastni režiji izdal še zadnji, tretji zvezek obširnega prikaza zgodovine radia v naših krajih Storia della Radio-diffusione.

V prvi knjigi, ki je izšla leta 1993 na 369 straneh, je avtor predstavil zgodovino radia v državah, ki mejijo na Italijo, tako tudi v predvojni Jugoslaviji. V drugi knjigi, ki je izšla leta 2003, je na 1062 straneh pisal o radiu v Italiji in na območjih, ki jih je zasedla, tako tudi v Ljubljanski pokrajini, a tudi o radijskih razmerah v Julijski krajini pod nemško in partizansko upravo. Tretja knjiga, ki šteje 899 strani, pa je posvečena tržaškemu radiu po 12. juniju 1945.

Povsod je primerno zastopan tudi slovenski delež. Vsako knjigo pa bogatijo tudi priloge s slikami radijskih postaj in protagonistov.

PREDVOJNA DEMOKRACIJA

Pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je izšel zbornik Problemi demokracije na Slovenskem v letih 1918–1941. V njem so referati 23 zgodovinarjev, ki so nastopili na zadevnem posvetu decembra 2006. Uredila sta ga akademika Jože Pirjevec in Janko Pleterški. Med predstavitvijo 8. novembra v Ljubljani je Pirjevec vsebino posveta povzel v ostro kritiko takratnega slovenskega katolicizma, ki da je v svojem totalitarizmu, kot je poročala STA, zagrešil napake, »ki so pozneje privedle do krvave morije na slovenskih tleh«.

PREŠERNOVA NAGRAJENA

Na osrednji proslavi ob Dnevu slovenske kulture, ki bo 7. februarja 2008 v Mariboru, bosta Prešernovo nagrado za življenjsko delo prejela 90-letni prevajalec in urednik Janez Gradišnik in oblikovalec ter »oče slovenskega tolarja« Miljenko Licul.

Zgodba ugrabljenega arh. Mirana Engelmana

Ob 60-letnici ugrabitve v Komnu in pobega iz ljubljanskega zavora je slovenski javni in kulturni delavec v Argentini arh. Marijan Eiletz v buenosaireski reviji Meddobje (letnik 2007, št. 1-2, str. 50–101) objavil razpravo Engelmana zgodba, Ob šestdesetletnici njegove dramatične in srhljive epopeje.

Na podlagi pripovedovanja junaka te zgodbe Mirana Engelmana (Trst 1915 – Mendoza 1993), njegovih člankov in pisem, avtorjevih spominov, več pričevanj in pa dokumentov iz arhivov slovenske politične policije je Eiletz oživil dramatično zgodbo iz časov političnih ugrabitvev v takratni Coni A Julijske krajine, policijske države in političnih procesov v Jugoslaviji.

Engelman je izhajal iz znane družine učiteljev na Ciril-Metodovi šoli v Trstu. Njegov pobeg iz zavora je bil prava senzacija, iz Trsta pa je kmalu emigriral v Argentino.

ALEKSANDRINKE

V samostanu šolskih sester v Aleksandriji v Egiptu so 7. novembra odkrili ploščo »aleksandrinkam«, ki jo je izdelal kipar Janez Lenassi. Gre za spomin na žene in dekleta z Goriškega, ki so v obdobju do konca druge svetovne vojne kot dojiteljice in hišne pomočnice služile v Egiptu, da bi pomagale svojim revnim družinam v domačem kraju. Ob koncu 19. stoletja jih je bilo v Aleksandriji in Kairu istočasno tudi po 5.000.

V obeh mestih so jim bile slovenske šolske sestre v veliko oporo. Zato jim je predsednik republike Drnovšek podelil red za izredne zasluge. Med omenjeno slovesnostjo v Aleksandriji jim je odlikovanje predal veleposlanik Borut Mahnič. Odkritja plošče in podelitve odlikovanja se je udeležilo tudi več kot sto obiskovalcev s Primorskega. Med njimi je bil tudi novogoriški župan Mirko Brulc. V Egipt so se podali na pobudo Društva za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink iz Prvačine, ki ga vodi Dejana Baša. V egiptovskem mestu so obiskali tudi slovenske grobove na pokopališču.

HVALEŽNICA

V tržaški stolnici sv. Justa je bila 11. novembra že tradicionalna hvaležnica slovenskih vernikov, ki so se zbrali okoli škofa msgr. Ravnanija in svojih dušnih pastirjev ter prinesli pred oltar sadove zemlje. Pri maši so peli združeni zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov pod vodstvom Edija Raceta in ob spremljavi organista Tomaža Simčiča, otroški zbor Kraški cvet, ki ga vodi s. Karmen, in skavti.

Knjiga o jezuitu Bankiču

Beneški časnikar in javni delavec, glavni urednik lista Dom Giorgio Banchig je pri zadrugi Most v Čedadu na 286 straneh objavil knjigo P. Antonio Banchig gesuita di frontiera (Tarcetta 1814 – Gorizia 1891). Gre za znanstveno podprt, a poljudno pisan življenjepis beneškega duhovnika, ki je zaslovel kot pridigar, voditelj ljudskih misijonov in duhovnih vaj, zadnja leta pa kot pobudnik cerkvenih organizacij in dobroteljskih ustanov v Gorici. Nastopal je v italijanščini, slovenščini, hrvaščini, furlanščini, beneškem in drugih narečjih, narodnostnih bojov pa se ni udeleževal. Avtor slika tudi širše razmere v Benečiji in na Primorskem ter malo znano zgodbo o jezuitih iz Benečije.

VLADIMIR VREMEC 70-LETNIK

Tržaški javni delavec, nekdanji soustanovitelj in odgovorni urednik revije Most, nekdanji tržaški pokrajinski svetovalec Slovenske skupnosti, sedanjí predsednik openskega Jusa, agronom in strokovnjak za krajinsko arhitekturo Vladimir Vremec je 28. novembra praznoval 70-letnico.

PRIČEVANJA O MARKU VUKU

Na Mirenem gradu je bil 24. novembra ob 60-letnici rojstva simpozij v spomin na umetnostnega zgodovinarja, publicista, javnega delavca in glasbenika Marka Vuka (1947–2004). Nastopila je vrsta njegovih prijateljev, sodelavcev in poznavalcev z obeh strani meje.

MOHORJEVKE 2008

Goriška Mohorjeva družba je imela 19. novembra v Galeriji Ars v Katedrali knjižarni v Gorici prvo predstavitev svojega knjižnega daru za leto 2008.

Zbirka obsega Koledar za leto 2008, ki ga je uredil Jože Markuža, literarni prvenec Marjanke Rebule Vas na jasi in druge čudne zgodbe, otroško knjigo Pravljice za moje malčke, ki jo je napisal in ilustriral Milan Pasarit, ter knjigo iz zbirke Naše korenine Življenjska pot Rafka Premrla (1906–1983), ki jo je uredila Lida Turk. Osrednji del knjige je prepis radijskih razgovorov, ki jih je prof. Milko Rener imel leta 1979 z duhovnikom Premrlom.

Pozabljena polovica

Pod naslovom *Pozabljena polovica*, portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem je v zbirki *Razprave Slovenske akademije znanosti in umetnosti pri založbi Tuma* v Ljubljani izšel odmeven zbornik na 598 straneh z več kot 120 življenjepisih pomembnih, a v javnosti pravzaprav malo znanih Slovenk.

Na fotografiji je vseh šest urednic dragoce ne knjige, čisto na levi pa je asistentka, ki je bila za tajnico in je opravila nekaj intervjujev. Od leve: Vesna Truden Zupančič, Alenka Šelih, Marta Verginella, Milica Gaber, Alenka Puhar, Tanja Rener in Rapa Šuklje. Vseh avtorjev, skoraj samih žensk, je kakih šestdeset.

Okence v Slovenijo

1. decembra 2007 je Slovenska radijska oddaja v Argentini "Okence v Slovenijo" slavila 20. obletnico neprekinjenega delovanja. Prinaša slovensko glasbo, novice iz Slovenije ter intervjuje v živo z raznimi osebnostmi, ki živijo na najrazličnejših koncih sveta.

Radijsko oddajo je ustanovil decembra meseca 1987 g. Albert Čuk pod imenom "Slovenski kotichek v Argentini" in jo vodil vse do svoje smrti, februarja leta 1993, nato so delo nadaljevali pod sedanjim imenom njegovi sodelavci. Ustvarjalno ekipo sestavljajo Ana Ličen, Marjana Pirc, Betty Miklavc, Nestor Stocca in Mirko Vasle. Iz Ljubljane pa poroča Tatiana Willenpart. Okence prenaša tudi v živo preko interneta na naslovu www.datamarkets.com.ar/okenceslo.

ANDREJ STANOVNIK NADŠKOF

Kapucin slovenskega rodu Andrej Stanovnik, ki se je rodil 15. decembra 1949 v Slovenski vasi v Buenos Airesu v Argentini in bil posvečen v duhovnika leta 1978, od leta 2001 pa je bil škof v mestu Reconquista, je bil 27. septembra imenovan za nadškofa v mestu Corrientes. Le nekaj dni pred tem je bil na obisku v Sloveniji zaradi 400-letnice prihoda kapucinov.

Msgr. Stanovnik je bil leta 2005 izvoljen za glavnega tajnika latinsko-ameriške škofovske konference CELAM, zdaj pa je njen podpredsednik.

KATALOG SKAVTSKE RAZSTAVE

Prireditelji razstave o skavtizmu v Trstu od leta 1909 do 2007, ki je bila v okviru prireditev vseh tržaških skavtskih organizacij ob stoletnici skavtizma na ogled aprila v tržaški palači Costanzi, so po takratni poskusni izdaji jeseni poskrbeli za objavo kataloga z vsem razstavljenim gradivom in raznimi dodatki. V raznoženi brošuri na dobrih 100 straneh je tako dostopno tudi temeljno gradivo o slovenskih skavtih in skavtinjah na Tržaškem (ta poglavja so dvojezična).

PEVSKE REVIJE

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je 18. novembra priredila v gledališču Franceta Prešerna v Boljuncu že 42. pevsko revijo, ki je pred leti dobila ime Pesem jeseni. Posvečena je bila 80-letnici skladatelja Pavleta Merkušja, 70-letnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža, 25-letnici smrti skladatelja Ivana Ščeka in 140-letnici smrti Frana Ferjančiča. Nastopilo je devet zborov, nagovor pa je imel predsednik ZCPZ Marko Tavčar.

49. izvedba Cecilijanke, ki jo v Gorici prireja Zveza slovenske katoliške prosvete, pa je bila 24. in 25. novembra v Kulturnem centru Lojzeta Bratuža. Posvečena je bila 70-letnici smrti Lojzeta Bratuža in 80. rojstnemu dnevu Pavleta Merkušja. Nastopilo je 17 zborov, ne le z Goriškega. Udeležence sta nagovorila prvi dan Miloš Čotar, ki se je tudi spomnil preminulega politika in dirigenta Mirka Špacapana ter njegovih 18 zapovrstnih nastopov na Cecilijanki, na nedeljo pa predsednica ZSKP Franka Padovan.

37. Male Cecilijanke, ki jo prireja Združenje cerkvenih pevskih zborov Gorica, pa se je 8. in 9. decembra v KC Lojzeta Bratuža udeležilo 15 otroških in mladinskih zborov. Nagovor je imela Valentina Humar.

Seminar ob 60-letnici

foto KROMA

Od leve: Nina Lončar, Nevenka Troha, Raoul Pupo, Ivo Jevnikar in Rafko Dolhar med predavanjem.

Ob 60-letnici obnove samostojnega političnega nastopanja Slovencev v sedanjih državnih mejah Italije je Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček 23. novembra priredil v Vilfanovi dvorani v Trstu zgodovinski seminar, pri katerem so z referati sodelovali Nevenka Troha, Raoul Pupo, Nina Lončar, Peter Černic, Ivo Jevnikar, Vilijem Černo, Erik Dolhar in Gorazd Bajc.

Predavatelji iz Ljubljane, Trsta, Maribora, Gorice in Benečije so osvetlili ne le nastanek Slovenske demokratske zveze v Gorici in pa Slovenske demokratske zveze za Svobodno

tržaško ozemlje, Slovenske krščansko socialne zveze ter Skupine neodvisnih Slovencev v Trstu, temveč tudi zgodovinski okvir obravnavane problematike, politične izbire levega tabora v Trstu in Ljubljani, značilnosti italijanskih nelevičarskih sil, nastop Demokratične fronte Slovencev v goriški in videmski pokrajini ter položaj v Kanalski dolini.

Gradivo bo prihodnje leto izšlo v »belem priročniku« Krožka Virgil Šček.

Posvet je potekal pod vtisom smrti deželnega svetovalca Slovenske skupnosti Mirka Špacapana, ki so se ga na začetku spomnili moderator seminarja, predsednik krožka Rafko Dolhar, pokrajinski predsednik SSK Sergij Mahnič in predsednik Sveta slovenskih organizacij Drago Štoka.

Društvo slovenskih izobražencev ob koncu leta

Prof. Branka Sulčič in dr. France M. Dolinar o E. S. Piccolominiju (levo); Sergij Pahor, prof. Jože Pirjevec in Milan Gregorič na predstavitvi knjige Koper : Trst (desno).

Tudi zadnja dva meseca tekočega leta je Društvo slovenskih izobražencev nadaljevalo z rednimi ponedeljkovimi večeri v Peterlinovi dvorani v središču mesta. Tako je v ponedeljek, 5. novembra, odprlo zanimivo razstavo o Eneju Silviju Piccolominiju, poznejšem škofu Piju II. Razstavo je pripravila prof. Branka Sulčič. O tržaškem škofu Piccolominiju pa je govoril zgodovinar dr. France M. Dolinar. Teden kasneje, v ponedeljek, 12. novembra, je bil na vrsti pogovor s publicistom Milanom Gregoričem ob izidu njegove knjige »Koper : Trst – Večna tekmeča ali Veliki boj za luške tranzitne tovore in transportne poti«, ki je pred kratkim izšla pri Mladiki. V ponedeljek, 19. novembra, je bil večer posvečen Jožetu Plečniku na temo »Govorica Plečnikove arhitekture ob petdesetletnici mojstrove smrti.« Predaval je umetnostni zgodovinar Klemen Košir, ki je predavanje obogatil z video projekcijami. Zadnji novembrski večer pa je DSI posvetilo prof. Bojanu Pavletiču ob izidu njegove memoarske knjige »Devet velikih jokov«, ob 80-letnici slovenskega eksodusa s Primorskega v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. Decembra so sledili še trije redni večeri: 3. decembra je dr. Sandi Sitar govoril o izumitelju

Klemen Košir o arhitektu Plečniku.

LJUBLJANSKI ŠKOFJE

Ob odprtju odmevne razstave o upodobitvah vseh 34 dosedanjih ljubljanskih škofov v Narodni galeriji v Ljubljani je izšel vodnik po razstavi. Pozneje je izšel katalog, za katerega je interdisciplinarno prispevalo svoje zapise 24 avtorjev, v njem pa so tudi posnetki vseh znanih umetniških upodobitev škofov.

Glavni koordinator pobude, cerkveni zgodovinar in arhivist dr. France Dolinar pa je zdaj pri Družini na več kot 600 straneh pod naslovom Ljubljanski škofje objavil še znanstveni prikaz voditeljev ljubljanske škofije. Spremno besedo je knjigi napisal kardinal Franc Rode.

NOVA KNJIGA VIKTORJA BLAŽIČA

Pri Društvu 2000 v Ljubljani je na 232 straneh izšla nova knjiga publicista, političnega zapornika in soustvarjalca »slovenske pomladi« Viktorja Blažiča Vsi naši prevrati. Kot je sam poudaril na predstavitvi 8. novembra, je skušal iz »legend in mitov« izluščiti realno zgodbo o naši preteklosti.

TRUBARJEVO LETO

Slovenska vlada je sklenila, da razglasi leto 2008 za Trubarjevo leto, in to zaradi 500-letnice rojstva tega protestantskega verskega reformatorja in očeta slovenskega knjižnega jezika ter književnosti.

IŽSLI SPOMINI

DR. TOMAŽA FURLANA

Revija 2000 v št. 192-193-194 posveča svojih prvih 115 strani vodilnemu predvojnemu krščanskemu socialistu, zdravniku dr. Tomažu Furlanu (1901–61), ki je do smrti ostal zvest svojim idealom.

Ob spremni študiji Viktorja Blažiča ter ob uvodni besedi in epilogu njegovih otrok Jane in Jureta Furlana je tu objavljen Furlanov dnevnik z naslovom Zapiski osamelega emigranta – vprašanja brez odgovorov. Pisal ga je v Sremu od 26. junija 1942 do 16. aprila 1944, ko je odšel v partizane. Pozneje jih, razočaran, ni nadaljeval.

foto KROMA

foto KROMA

Prof. Marija Cenda in prof. Bojan Pavletič na predstavitvi knjige *Devet velikih jokov* (levo); prof. Janez Juhant o socialni misli J. E. Kreka (desno).

ladijskega vijaka in pogozdovalcu Krasa Josephu Ressleru ob 150-letnici njegove smrti. V ponedeljek, 10. decembra, je prof. Janez Juhant predaval o socialni misli Janeza Evangelista Kreka ob 80-letnici njegove smrti. Zadnji ponedeljkov večer pred prazniki je društvo imelo srečanje na temo »Tržaška in koprski Karitas kot most med verniki na obeh straneh meje«. Sodelovala sta Aldo Štefančič in predsednik Tržaške Karitas Mario Ravalico.

Naslednji ponedeljkov večer v DSI v Peterlinovi dvorani na Donizettijevi bo v ponedeljek, 7. januarja 2008.

Sandi Sitar govori o izumitelju j. Ressleru (levo); na večeru o tržaški in koprski Karitas sta sodelovala Mario Ravalico in Aldo Štefančič (desno).

UMRL JE REŽISER MATJAŽ KLOPČIČ

V Ljubljani je 15. decembra umrl filmski režiser Matjaž Klopčič. Rodil se je 4. decembra 1934 v Ljubljani in diplomiral kot arhitekt. Študiju filma se je posvetil v Parizu. Posnel je več kot deset celovečernih filmov, vrsto kratkih in televizijskih del ter predaval na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Prejel je vrsto priznanj, med njimi Prešernovo nagrado za življenjsko delo (1995). Njegovi najbolj znani filmi so *Cvetje* v jeseni (1973), *Vdovstvo Karoline Žašler* (1976), *Moj ata socialistični kulak* (1987) in zadnji, *Ljubljana je ljubljena* (2005).

UMRL JE AKADEMIK ANDREJ ŽUPANČIČ

Dne 3. decembra je umrl upokojeni profesor patološke fiziologije na Medicinski fakulteti v Ljubljani, akademik Andrej O. Župančič.

Kot sin pesnika Otona Župančiča se je rodil v Ljubljani 27. januarja 1916.

Medicino je študiral v domačem mestu, Pragi in Beogradu, pozneje se je izpopolnjeval še v Leningradu in Londonu. Med vojno je bil partizanski zdravnik. Med drugim se je kot znanstvenik udeležil himalajske odprave leta 1965 in raziskav med domorodnimi Indijanci v Venezueli (1975–77).

KO NI VEČ MEJA

Svetovni slovenski kongres je 9. in 10. novembra priredil v Čedadu 6. strokovni posvet *Ko ni več meja*. Posvetil ga je razpravi o vlogi žensk v otroškem varstvu in šolstvu med Slovenci v zamejstvu.

ŠPORTNE KNJIGE

Športni časnikar Branko Lakovič je pripravil že 11. Zbornik slovenskega športa v Italiji, skoraj sočasno pa sta v Trstu izšla še italijansko-slovenski in slovensko-italijanski Mali slovar športnih izrazov, ki ga je pripravil Vili Prinčič s sodelavci, ter Nogometni priručnik, ki sta ga pripravila Andrej Furlan in Iztok Furlanič.

Mirko Špacapan.

Umrl je kulturni in politični delavec Mirko Špacapan

23. novembra je med naše ljudi udarila žalostna vest, da je po mučni bolezni izdihnil eden izmed najvidnejših javnih delavcev med Slovenci v Italiji, vodilni predstavnik Slovenske skupnosti dr. Mirko Špacapan, ki je le nekaj dni prej dopolnil 54. leto.

Rodil se je namreč v Slovenski vasi v Buenos Airesu v Argentini 20. novembra 1953 goriškemu očetu in notranjski materi, vendar se je družina že leta 1963 naselila v Gorici in se krepko angažirala v kulturnem in političnem delu zlasti katoliške skupnosti. Po klasični gimnaziji v Gorici je Špacapan doštudiral medicino v Trstu in se specializiral v pediatriji v Veroni. Delal je prej v goriški, od leta 1994 pa v videmski bolnišnici, imel pa je tudi lastni ordinaciji v Gorici

in Vidmu, kjer je prebival zadnja leta.

Že zelo mlad se je vključil v javno delo. Leta 1965 je bil član prve skupine Slovenskih goriških skavtov. V organizaciji je potem kot voditelj ostal do leta 1980. Kot športnik se je posvečal prej nogometu, potem kot deželni prvak metu diska in krogle, naposled odbojki, v Trstu pri Boru in v Gorici pri Olympii, kateri je več let predsedoval.

Zgodaj se je posvetil tudi glasbi in kasneje, leta 1996, diplomiral iz klavirja. Z bratom in prijateljem je ustanovil ansambel Mi-Ni-Pe, kasneje Novo misel in moško pevsko skupino Akord. Uspešno je vrsto let dirigiral zbor Podgora in se posvečal še komponiranju.

Na političnem področju je bil najprej (1976) pobudnik in prvi tajnik Mladinske sekcije Slovenske skupnosti v Gorici. V letih 1983-93 je bil goriški pokrajinski svetovalec in odbornik. Takrat je imel bistveno vlogo pri izgradnji novega slovenskega šolskega centra v Ul. Puccini. Nekaj časa je bil goriški pokrajinski tajnik SSK. Sledil je skoraj desetletni premor, nakar je bil leta 2001 spet izvoljen za goriškega pokrajinskega tajnika SSK in leta 2003 za deželnega svetovalca v koaliciji SSK-Marjetica. V deželnem svetu Furlanije-Juljske krajine je razvijal zelo živahno narodnoobrambno in splošnopolično delo, ki ga je prezgodnja smrt prekinila, tako da je v zamejskem političnem življenju zazijala globoka vrzel.

Rajnemu Mirku Špacapanu sta izkazali veliko hvaležnost pravi množici ljudi, ki sta se v Gorici od njega poslovili na komemoraciji v Kulturnem centru Lojzeta Bratuža 26. novembra in pri zadušnici v cerkvi sv. Ignacija na Travniku 1. decembra.

foto KROMA

foto KROMA

Dva prizora s komemoracije v Kulturnem centru Lojzeta Bratuža 26. novembra: med drugimi je na odru nastopila moška pevsko skupina Akord (levo); občinstvo je napolnilo veliko dvorano centra Bratuž (desno).

An popodán v Mačkoljah

Narečni pesnik Aleksander Furlan je bil konec novembra gost na cecilijanki, ki jo je v srenjski hiši v Mačkoljah pripravilo domače prosvetno društvo. Po večerni maši so se številni udeleženci zbrali ob pogrnenih mizah in prisluhnili besedi priljubljenega avtorja (na sliki, foto KROMA).

LATINSKO-SLOVENSKI SLOVAR

Pri založbi Kres v Ljubljani je izšel še zadnji, 6. zvezek Latinsko-slovenskega slovarja, ki ga je zasnoval in pripravljal prof. Franc Wiesthaler (1849–1927), dočakal pa je le izid prvega zvezka leta 1923. Monumentalno delo je v zadnjih letih posodobila in dokončala skupina strokovnjakov pod vodstvom dr. Mateja Hriberška in pod mentorstvom prof. Kajetana Gantarja ter prof. Erike Mihevc Gabrovec.

ZDRAVKO KLANJŠČEK 50 LET DIRIGENT

V Kulturnem centru Lojzeta Bratuža v Gorici je bil 28. oktobra glasbeni večer Od srca do srca. Posvečen je bil 50-letnici kulturnega dela priljubljenega zborovodje Zdravka Klanjščka. Poleg njegovega moškega zbora Mirko Filej, ki je bil pobudnik prireditve, so nastopili mešani zbori Krmin, Jazbine in Rupa-Peč, moški zbor Anton Klančič iz Mirna ter združena moški in mešani zbor nastopajočih.

SLIKAR FRANC KAVČIČ

V Narodni galeriji v Ljubljani so do 10. februarja na ogled novopridobljena dela Franca Kavčiča (Cauciga). Gre za risbe in olja, ki so nastali pred letom 1810 ob poslikavi palače knezov Auersperg na Dunaju. Goriški slikar Kavčič (1755–1828) je bil največji predstavnik klasicizma na Slovenskem. Študiral je na Dunaju in v Italiji. Na Dunaju je bil tudi rektor slikarske akademije. Avtorica razstave je dolgoletna kustodinja Narodne galerije Ksenija Rozman.

BARAGOVİ DNEVI

V kraju Sault Ste. Marie v Michiganu (ZDA), kjer je bil leta 1857 prvi sedež škofije svetniškega misijonarja Friderika Barage, so bili 29. in 30. septembra tradicionalni Baragovi dnevi, ki so poleg domačinov privabili veliko ameriških Slovencev. Mednje je prišel tudi ljubljanski pomožni škof Tone Jamnik.

MEJE V GLAVAH

Ob uvajanju schengenskega režima na slovensko-italijanski meji in odpadanju klasičnih državnih mej se ob številnih slovesnostih vrstijo tudi strokovne pobude. Tako je Zveza zgodovinskih društev Slovenije 10. decembra priredila v Ljubljani mednarodni znanstveni sestanek Meje na papirju, meje v glavah, Meje Slovenije po 2. svetovni vojni.

SLOVENSKE LJUDSKE PESMI

Pri Slovenski matici in Znanstveno raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti je izšla 5. knjiga monumentalne narodopisne in etnomuzikološke edicije Slovenske ljudske pesmi. Posvečena je družinskim pripovednim pesmim. Knjigi je priložena zgoščenka s knjižico. Glavna urednica Slovenskih ljudskih pesmi je predstojnica Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU dr. Matejka Golež.

Kdor išče najde

Gledališka skupina Slovenskega kulturnega kluba, ki jo vodi prof. Lučka Susič, žanje zadnje čase veliko priznanj za uspešnico "Kdor išče najde", humoristično-satirično enodejanko F. Polojaza in P. Tanzeta. Med drugim so nastopili v Marijinem domu v Rojanu (levo) in v Mladinskem krožku v Dolini v sklopu prireditev ob 40-letnici krožka (desno).

Ocene

RAZSTAVE

BENEŠKI BIENALE – NEKAJ MISLI

V sredo, 21. novembra, se je zaključil 52. beneški bienale. Nastopil je torej trenutek, ko se lahko zamislimo nad petmesečnim dogajanjem v Benetkah in opravimo obračun te izredno bogate izložbe mednarodnega likovnega ustvarjanja. Organizatorji nam ob takih prilikah radi postrežejo s številkami, posebno če gre za rekordne uspehe. In tako je bilo tudi tokrat: razstave v raznih lokacijah si je ogledalo skoraj 320.000 obiskovalcev, kar je najvišje število v zadnjih petindvajsetih letih. Čeprav Benetke že dolgo niso več edina tako obširna predstavitev likovne umetnosti v svetu, omenimo naj še podobne prireditve v Kasslu, Münstru in Baslu, ohranja mesto v laguni svojo priljubljenost. To je po eni strani gotovo povezano z dolgo tradicijo, prvi bienale so namreč postavili v daljnem letu 1895, po drugi strani pa je tudi mesto samo dovolj privlačno za turiste, ki si ob ogledu beneških lepot privoščijo tudi obisk razstavišč. Letos se je predstavilo 77 držav, kar je spet rekordno število, med njimi tudi nekaj držav prvič, kakor je tudi prvič, da je kuratorstvo prevzel Američan, in sicer likovni kritik in umetnik Robert Storr. Storr je prevzel vlogo kuratorja že leta 2004, tako da je imel več časa na razpolago kot dosedanji kuratorji. Zato je lahko uvedel in uspešno izpeljal nekaj svojih zamisli. Prva med temi je odločitev, da mora biti bienale resnično mlad in aktualen. Opredelil se je zato za še aktivne umetnike in mnoge je celo nagovoril, da so uresničili svoja dela izrecno za to razstavo. Druga novost: bienale ima po navadi enotno temo, na katero se potem umetniki odzivajo, tokrat pa ni bilo tako. Robert Storr je hotel poudariti raznolikost sodobnega ustvarjanja in je zato razstavo zastavil zelo na široko, naslov bienala se namreč glasi tako: »Razmišljaj s pomočjo

zaznav in zaznavaj s pomočjo razuma.« To pomeni, da je hotel združiti in povezati oba pristopa do ustvarjanja in do dožemanja umetnosti: čustveni, emocionalni in intuitivni pristop na eni strani in razumskega, miselnega in kritičnega na drugi. Sodobna umetnost je namreč kompleksna in črpa snov na več ravneh, prav tako raznoliko in večplastno pa mora biti tudi naše dožemanje, če se hočemo umetniškemu delu uspešno približati in ga doumeti v vsej njegovi celovitosti.

»Vsako razstavljeno delo govori tu v svojem imenu.« S to jasno izjavo je Robert Storr opozoril na raznolikost tem, izraznih sredstev in materialov, ki bi nas drugače zmedli zaradi svoje poudarjene nehomogenosti. Poanta je jasna: ker živimo sredi množice različnih, večkrat nasprotujočih si informacij, bi bilo vsako izbiranje del in umetnikov in njihovo posledično uvrščanje v smeri in skupine ali podskupine pristajanje na kako ideološko predpostavko. Storra pa je predvsem zanimalo ponuditi zanesljivo in verodostojno odslikavo sedanjega dogajanja.

In kaj je nastalo na podlagi teh izhodišč? Tematsko je gotovo občutiti med umetniki težnjo, da obravnavajo bistvene probleme današnjega trenutka: vojno, revščino, množično izseljevanje, nasilje, onesnaževanje, moč medijev, iskanje identitete. Pri tem skušajo biti zelo jasni, skoraj deklarativni. Video na primer prikazuje otoka, ki brca predmet kakor nogometno žogo, v ozadju pa so bombardirane

stavbe. Šele kasneje opazimo, da je igra tragična, saj ne gre za navadno žogo, ampak za človeško lobanjo. V drugem videu skupina mladih mož sedi za bogato obloženo mizo in prvi vtis je, da gre za veselo praznovanje. Nato pa vsakdo izmed njih pove svojo zgodbo o tem, kaj ga je doletelo, ko se je po težkem in nevarnem potovanju znašel v »obljubljeni« deželi: brezposelnost, ponižanje, nerazumevanje, izkoriščanje, zapor. V skrajnem primeru mnogi niso niti stopili na kopno, ker so jih prej prestregli, ali pa se je morje zneslo nad njimi.

Video tehnika je danes izredno razširjena in učinkovita, tudi kadar obravnava večna, temeljna vprašanja bivanja. Presunljiva je video instalacija, pri kateri na velikem številu ekranov, ki so istočasno prižgani, nastopajo ljudje vseh starosti, narodnosti in socialnih položajev, vsi po vrsti pa izgovarjajo en sam stavek: »Jaz bom umrl.« Skoraj obsesivno ponavljanje ima moč, da nas prevzame in skoraj ne moremo mimo, ne da bi posvetili nekaj pozornosti sicer isti izjavi, a izrečeni na sto, na tisoč različnih načinov.

Glavno nagrado, zlatega leva za življenjsko delo, je dobil fotograf Malick Sidibé iz Malija. Ustvaril je izredno veliko posnetkov, ki nam prikazujejo drugačno Afriko, kot smo jo vajeni videti v raznih reportažah. Sam pravi, da je v Maliju revščina materialna, to nam prikazujejo fotografi s posnetki revne zemlje, prahu in umazanije, on pa nam hoče razkrivati moralno bogastvo ljudi, ki znajo peti in biti srečni in so optimisti glede bodočnosti. Razstavljene fotografije predstavljajo posamezne pevce in skupine, ki vsak v svojem jeziku pojejo, da bi opozorili ljudi na tragedijo aidsa.

Po številu sledijo videom instalacije, v nekaterih primerih tako velikih razsežnosti, kot bi šlo za nova naselja ali pa za nenavaden gozd, kar v bistvu ni nič novega, saj so bili podobni poskusi že prisotni na prejšnjih bienalih. V Arzenalu je največ očitne radovednosti in občudovanja vzbudil ganski umetnik El Anatsui. Gre za delo, ki bi

Vsaka
slovenska
družina
ima na mizi
MLADIKO

ga težko opredelili: je to skulptura, tapiserija ali instalacija? Mogoče je po načinu izdelave njegovo delo še najbolj podobno tapiseriji: stkal je nekakšno pregrinjalo za steno z uporabo odpadnega materiala, pravzaprav raznobarnih pločevinastih zamaškov, tako da je končni učinek naravnost spektakularen. Povezal je obrtniško potrpežljivost z izrednim estetskim čutom. S svojim res izjemnim delom je opozoril na spremembo v družbi, kjer si utira pot nezadržno potrošništvo.

Takih impresivnih srečanj je bilo na letošnjem bienalu kar nekaj, tako da so mogoče neupravičeno zasenčila druga dela, ki tudi nosijo v sebi kako zanimivo sporočilo. Res pa je, da kadar se znajde skupaj toliko del, imajo le tista, ki so že na prvi pogled nenavadna, dovolj privlačnosti, da se ob njih zaustavimo in si jih pozorneje ogledamo.

Magda Jevnikar

IVAN ŽERJAL: OKO JE SINTETIČNO

V soboto, 13. oktobra, je bilo v Galeriji Milko Bambič na Opčinah odprtje razstave, na kateri je predstaval svoja dela mladi goriški ustvarjalec Ivan Žerjal. Gre za oblikovno raznolik prikaz koncepta, ki obravnava zelo zanimivo vprašanje percepcije in izkustva ter njun medsebojni odnos. Ključ za razumevanje je že v naslovu samem. Avtor takole razlaga nekoliko nenavadno besedno zvezo *Oko je sintetično*: če je po eni strani oko sposobno dojemati barve v povezovanju njihovih različnih valovnih dolžin, je po drugi strani za človeka neizbežno, da vse, kar vidi, zabeleži kot spomin in ohrani kot izkustvo. Na podlagi tega, kar smo že kdaj videli, gledamo in dojemamo nove podobe, tako da iz obojega, iz preteklega in sedanjega, nastaja sinteza.

V moderni umetnosti je konceptualna umetnost tista smer, ki ima za svoj primarni cilj podajanje idej. Velikokrat umetniki do take mere postavljajo v ospredje svoje sporočilo, da se celo odpovedujejo izdelku, ki naj bi ga uredničili z običajnimi sredstvi likovnega izražanja, in se omejijo le na osnutke ali na nekakšno dokumentacijo, s pomočjo katere opozarjajo in informirajo občinstvo in ga torej razumsko nago-varjajo. Gre za umetnike, ki pojmujejo lastno delo kot angažma v odnosu do

družbe, zavračajo pa estetske prvine, ker se jim zdijo nekaj nepotrebnega.

Ivan Žerjal je že na samem začetku svojega udejstvovanja na področju likovne umetnosti iskal možnost, da bi obravnaval žgoča vprašanja, s katerimi se je srečeval ne le kot ustvarjalec, ampak predvsem kot bister in občutljiv, predvsem pa razmišljajoč član sodobne družbe.

Videz in resnica, pogojenost in svoboda, obremenjenost, ki vodi v enostranske rešitve, in odprtost novemu – ta vprašanja so miselna podlaga, na kateri gradi avtor svojo likovno pripoved. Pri tem pa se zaveda, da je likovna govorica nujna. Ni važno, ali gre za risbo, za sliko, instalacijo ali video, nujno pa je, da se v trenutku, ko se odloči za eno izmed teh izraznih sredstev, posveti ustvarjanju in izkoristi vse njegove danosti.

Ivan Žerjal se pri svojem delu očitno rad prepušča tudi naključju, čeprav vedno ve, kam meri. Z drugimi besedami: ve, kaj hoče povedati, pri tem pa se poslužuje različnih tehnik. Ko si razstavo ogledamo, imamo občutek, da je njegova izhodiščna trditev o zapletenosti percepcije postala tudi naše izkustveno spoznanje. Že prve risbe z ogljem, tako podobne fotografijam, da bi jih lahko gladko zamenjali za posnetke, nas uvajajo v negotovi in nezanesljivi svet vidnih zaznav. Sledijo dekolazi, s katerimi Žerjal še očitneje zamaje našo samozavest: časopisne in druge fotografije so šle skozi njegovo obdelavo (trganje, lepljenje, kombiniranje v novo celoto, barvanje) in kot posledica tako odločnega posega popolnoma izgubile prvotni pomen, pridobile pa nov smisel: opozarjajo nas na nezanesljivost zaznav, na preoblike vidnih dražljajev, na križanje in preple-

tanje podob, ki se medsebojno brišejo in prekrivajo.

Med razstavljenimi deli je tudi Avtoportret, s katerim si je lani Žerjal prislužil priznanje v Mariboru. Uvrstil se je namreč v ožji izbor avtoportretov na natečaju, ki je zajel celo Slovenijo, in sicer umetnike do 35. leta starosti. Ker je portret črno-bel, ga je Žerjal postavil nasproti slike z barvnim spektrom, ki jo je izdelal namenoma za to razstavo, da bi poudaril kontrast med stvaritvama.

Zanimiva je instalacija z devetimi barvnimi ploskvami, ki se lahko vsakič kombinirajo drugače, predvsem pa niso pritrjene k tlom in tudi ne ležijo v isti ravnini, zato posredujejo občutek velike labilnosti. Kot dopolnitev razstavljenim delom je Žerjal izdelal video, kjer se ob igri spajanja oblik in barv pred našimi očmi ustvarjajo številne nove podobe, spet namig na neobvladljivost vseh zaznav, ki se nam nenehno ponujajo kot izziv.

In še beseda o umetniku. Ivan Žerjal, letnik 1976, je diplomiral iz umetnostne zgodovine in poučuje ta predmet na Klasičnem liceju Primoža Trubarja v Gorici. Ob poučevanju piše za časopise, revije in radio, se udeležuje slikarskih tednov, sodeluje na natečajih in skupinskih razstavah. Samostojno se tokrat predstavlja tretjič: pred razstavo v openski galeriji je leta 2004 razstavil v goriškem Kulturnem domu, leta 2005 pa v galeriji Tržaške knjigarne.

Na razstavi je o umetniku spregovorila gospa Jelka Cvelbar, nastopila pa sta tudi gojenca Centra za glasbeno vzgojo Emil Komel, in sicer flavtist Fabio Devetak in kitaristka Martina Gereon.

Magda Jevnikar

XXXIII. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2007. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:
SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846
ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (X. del)

V sakoletne kulturne prireditve so bile na sporedu tudi v vseh naslednjih letih. Slovenska društva v Belgiji so na svoje prireditve vabila tudi ansamble, gledališka društva in pevske zборе iz Slovenije. Te skupine so rade prihajale med izseljence, ti pa so jih sprejeli z velikim navdušenjem. V letu 1976 je bil na gostovanju v Belgiji narodnozabavni ansambel Zadoljni Kranjci, ki je bil deležen številnih pohval in burnih aplavzov prisotnih poslušalcev, ki so za to priložnost napolnili veliko dvorano. Prvega maja 1976 so Slovenci v Belgiji, in sicer tisti v Charleroiu, pripravili veliko slovensko prireditev, na kateri je najprej spregovoril izseljenski duhovnik g. Kazimir Gaberc, ki je v svojem govoru najprej razčlenil geslo prireditve »Ljubezen domačije noben naj vam ne usmrti strup«. Poudaril je, da so to besede iz Prešernove *Zdravljice* in predstavljajo nekak Prešernov testament; v drugih besedah bi se to dalo izraziti takole: »Če nas je postavil Bog kot Slovence na zemljo, ostani- mo to do sodnega dne.« Dejal je tudi, da na temelju svojega rojstnega jezika in duha moramo postati kulturotvorni v svetu. Govornik se je spomnil tudi 100-letnice rojstva pisatelja Ivana Cankarja in izrekel dobrodošlico vsem, ki so prišli od blizu in daleč, ter izrazil željo, da bi slovenska prireditev potekala v veselju in sproščenosti.

Prva točka sporeda je bil nastop pevskega zbora »Slomšek« iz Eisdela, ki je pod vodstvom Viliija Roglja zapel venček slovenskih narodnih pesmi. Sledil je nastop otrok, ki so peli in deklamirali slovenske pesmi. Izredna točka sporeda je bil nastop skupine Vesela mladina iz Limburga, ki se je predstavila z narodnimi plesi in petjem. Nastop skupine je trajal skoraj uro in je bil deležen burnih aplavzov vseh prisotnih gledalcev. Glavna točka sporeda pa je bila veseloigra v priredbi in režiji Kazimira Gaberca *Angelca išče moža ali en večer pri krojaču*. Igro je naštudiral dramski krožek Fran Saleški Finžgar iz Charleroa. Občinstvo je vse igralce nagradilo z veli-

kim aplavzom in željo, da bi se skupina ponovno predstavila slovenskemu občinstvu s kakim novim in zabavnim delom.

Dramski krožek F. S. Finžgar iz Charleroa na odru veseloigre "Angelca išče moža" 1. maja 1976.

Kulturnemu sporedu je sledila prosta zabava ob igranju Študentovskega ansambla iz Genka pri Limburgu.

Slovenski dan, 16. po vrsti, je bil 8. in 9. oktobra 1976. Poglejmo, kaj je *Naša luč* napisala o prireditvi: »Slovensko slavje v Eisdenu, ki ga je organiziralo društvo 'Slomšek', je odlično uspelo. Otvoritve razstave 'Slovenija in njena kultura' se je udeležila večina osebnosti iz političnega in prosvetnega življenja v občini Maasmechelen. Goste je ob sprejemu pozdravil g. Jože Globevnik in kratko prikazal slovensko kulturo v njenem zgodovinskem okviru. V imenu krajevnih oblasti je stvarno in prijazno spregovoril krajevni odvetnik g. Smeets. Naslednji dan se je slovensko slavje začelo s povorko skozi glavno ulico v Eisdenu. V povorki so ob zvokih kraljeve godbe iz Vuchta v narodnih nošah in uniformi korakali številki sodelavci pri kulturnem programu. Naša folklorna skupina 'Vesela mladina' in flamska 'Kuma Akha' sta na ulicah napravili zelo ugoden vtis.«

(dalje)

za smeh in dobro voljo

»Kakšna je razlika med brezposelnimi in uradniki?«

»Brezposelni so nekoč že delali.«

. . .

Mali Škot poda trgovcu posodo za med: »Prosim, napolnite jo z medom!« Trгоvec odide s posodo in jo prinese polno. »Stane 10 šilingov.« »Oče bo plačal ob prvi priliki,« pravi mali in hoče oditi. »O, ne,« reče trgovec, vzame posodo in iztoči med nazaj v kanto. Mali pogleda posodo in pravi: »Oče je imel prav, dovolj bo za enkrat namazati kruh!«

. . .

»Vi ste eden naših najboljših delavcev,« pohvali šef Janeza. »Ne vem, kako bi brez vas. No, od prvega naprej bomo vseeno poskusili.«

Na klopi v parku sedita objeta zaljubljenca. Čez nekaj časa reče on: »Tanja, vse življenje te bom nosil na rokah!« – »Jaz pa sem bila prepričana, da imaš dober avtomobil,« odvrne ona razočarana.

. . .

Ko gre razred na obisk v živalski vrt Olga na ograji kletke za zebre opazi napis: Pozor! Sveže prepleskano! Začudeno to pokaže svoji prijateljici: »Jaz sem pa mislila, da so lise prave!«

. . .

»No, gospa,« reče akviziter, ki po domovih reklamira nov pralni prašek, »ali ni srajca postala angelsko bela po tem našem prašku?«

»Je, toda prej je bila karirasta!«

V nedeljo se je doktorju pokvaril televizor. Razočaran je poklical TV-mehanika in ga prosil, naj pride v najkrajšem času. Mehanik mu je odgovoril, da ima rojstni dan in veliko ljudi na obisku.

»In zato ne morete priti?« se jezi doktor. »Če bi mene poklicali, bi prišel kljub praznovanju rojstnega dne!«

»No, dobro,« reče mehanik, »pridem!«

Ko se je mehanik končno prikazal, je odprl TV, odvil nekaj vijakov in rekel:

»Če še v treh dneh ne bo delal, ga pripeljite na servis.«

. . .

Gorenjec vstopi v matični urad in pove.

»Rad bi prijavil, da je moja žena rodila otroka. Koliko stane prijava?«

»Nič.«

»No, potem vam pa povem, da so trojčki!«

pisma

Spoštovani!

»Pogovor z Günterjem Grassom« v 9. številki letošnje Mladike je obudil v meni neprijetni občutek, ki sem ga imel februarja 2007. Po govoru predsednika Napolitana proti "Slovanom" zaradi kraških brezen, je g. Günter Grass dal dnevniku Il Piccolo (14.2.07) intervju, ki se takole prične:

»Besede italijanskega predsednika Giorgia Napolitana so po mojem mnenju krasne, hrabre in umestne. (...) Sam sem proučil fojbe, sicer ne točno in strogo kot zgodovinar, ampak z zanimanjem levičarsko usmerjenega Evropejca, ki hoče razumeti in razložiti neko krutost, ki se na prvi pogled zdi nerazumljiva in nerazložljiva.»

O Mesiću g. Grass pravi: "Mesićeva reakcija se mi zdi absurdna, anormalna, povsem neupravičena. (...) Ko ga slišim tako govoriti, se zgrozim, saj to jasno pove, kakšen temačni in zlovešči veter

agresivnega nacionalizma, zgodovinske mržnje, želje po maščevanju veje globoko v mentaliteti vodstvenega sloja tistih dežel celo med najbolj odprtimi ljudmi.»

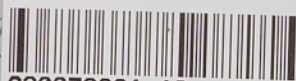
Te besede se kar same komentirajo. Jaz bi na to le pripomnil, da je pred napadom na ruske Slovane njegov predsednik Adolf Hitler zbranim generalom Wehrmachta napovedal: "To ne bo normalna vojna, temveč vojna proti možem, ženam in otrokom, bo uničevalna vojna", kateri se je ne samo on kot SS-ovski vojak, ampak tudi Mussolini pridružil.

Sovjetsko zvezo je ta vojna stala 27 milijonov smrtnih žrtev. Kar v mojih očeh nikakor ni umestno, je dejstvo, da potomci fašistov tako žolčno napadejo lastne žrtve: Slovane.

Peter Merkù

DS

II 117 986 2007

920072021, 10

COBISS

S knjigami Mladike v

Bogdan Grom
MOJE
KORENINE

60,00 €

GROM

MOJE KORENINE
LE MIE RADICI
MY ROOTS

Bojan Pavletič
DEVET
VELIKIH
JOKOV

12,00 €

Bruna Marija Pertot
TI NAVDIH IN
JAZ BESEDA

12,00 €

15,00 €

MePZ Jacobus Gallus
OPZ in MIPS Vesela Pomlad
O POLNOČI
BOŽIČNE SKLADBE
SKLADATELJA IVANA ŠČEKA

M založba
MLADIKA